

גליון
באר
הברכה

נערך ונלקט מתוך תוכן דברי שיחותיו של
מורינו הגה"צ רבי אברהם אלימלך בידרמן שליט"א

ויקרא

מכון
באר
האמונה

תוכן הענינים

פרשת ויקרא

- א. ויקרא - כל 'מקרה' שבעולם אינו אלא מאלופו של עולם.....
- ד. למעלה מן הכליות היועצות - אמונה תמימה בלא חשבונות רבים.....
- ה. יקריב אותו לרצונו - עיקר הקרבנות בזביחת הרצונות והתאוות.....
- ה. א' זעירא - השפל עצמך וינשאך המקום.....
- ט. אל תחמיצנה - להיות זריז לעשות רצון אבינו שבשמים.....
- יא. קריאה של חיבה - הכנה לקראת החג.....
- יד. החודש הזה לכם - מעלת חודש ניסן.....
- טז. ועבדת את העבודה הזאת - מעלת עבודת 'ביעור' החמץ.....
- כ. שאור שבעיסה - עקירת היצר הנרמז בחמץ.....
- כא. מחיצה עשרה - לעשות מחיצה גדר וסייג.....
- כב. בודק עד מקום שידו מגעת - אין הקב"ה בא בטרוניא עם בריותיו.....
- כג. שהכסיפו פניו - הכנה ותיקון ענייני בין אדם לחברו.....
- כד. כבד את אביו ואת אמך - מצות כיבוד אב ואם.....

פרשת ויקרא

ויקרא – כל 'מקרה' שבעולם אינו אלא מאלופו של עולם בפרשתו (א א), 'ויקרא אל משה', הנה, תיבת ויקרא כתובה בא' זעירא, וביאר הרה"ק ה'דברי ישראל' זי"ע (ר"ה ויקרא בא' זעירא), בהקדמת ביאור סמיכות מקרא זה להא דכתיב בסיום פרשה קודמת (בסוף חומש שמות) 'לעיני בית ישראל בכל מסעיהם', כי הנה כל יהודי באשר הוא 'נוסע' בימי חייו מסעות שונות, זה נוסע ממקום למקום בחיזור אחרי הפרנסה וזה לצורך

זיווג או רפואה, ואף מי שבגופו נשאר על מקומו על פי רוב נפשו נוסעת ומיטלטלת הנה והנה בנסיבות החיים, לזה אמרה תורה 'לעיני כל ישראל' - דבר זה יעמוד לעיני כל יהודי 'בכל מסעיהם' - ש'ויקרא', כל אותם 'ויקר' אלו המקרים באים לו מ'אל"ף' - מהקב"ה שהוא אלופו של עולם, והכל בהשגחה פרטית מדוקדקת על כל צעד ושעל". ומהאי טעמא נכתב א' זעירא, שלא תאמר שרק המקרים הגדולים הם בהשגחת הבורא,

א. עוד כתב הרה"ק ה'דברי ישראל' זי"ע כי הנה רש"י פירש ש'ויקרא' הוא לשון חיבה, וזהו הרמז בא' זעירא, שבא הכתוב לחזק כל מי שאלופו של עולם מתראה אליו בבחי' זעירא, ב'קטנות' ונראה כדין ל"ע, שידע כי הוא לשון חיבה, שדייקא לעת הזאת הקב"ה מתקרב אליו ביותר לתמוך בו ולהחזיקו לבל יפול, וחיבה רבה יש כאן כי גם מה שנראה כרעה אינו אלא לטובה.

סיפר המגיד הנודע פמ"מ הגה"ח רבי מנשה ישראל רייזמאן שליט"א, לפני כשנה, לאחר תחילת ה'מגפה', נערכה בארה"ב שמחת נישואין באופן מצומצם מאוד ובמתי מעט, והצטערה הכלה מאוד על השבתת שמחתה הגדולה ולא היתה יכולה להירגע בשום אופן, וככל שניסו לדבר אל ליבה - לא הועיל מאומה, עד שפנתה אם הכלה אל הגה"ח רבי פישל שעכטער שליט"א מגיד מישרים בעי"ת ניו יארק, וביקשה ממנו שיואיל לחזק את הכלה בדברים המתיישבים על הלב, אמר לה כי עתה עומד הוא לשאת שיעור, ולאחר מכן יתקשר וידבר עימה. ככלות השיעור חשב הגר"פ שעכטער במה יכול לחזק אותה ולא הצליח למצוא דברים ראויים המתיישבים על הלב, והתפלל לה' שיעזור לו ויכניס למוחו את המחשבות הנכונות שבהם יוכל להמציא מזור לבת ישראל כשרה שבורה ורצוצה, תוך כדי דיבור נכנס אליו בנו, ושאל אותו מה היו פרטי המעשה שסיפרת לאחרונה אודות ה'צוקערל' (סוכריה), אורו עיניו של הגאון רבי פישל שליט"א כי זכרון המעשה עלה כנגד עיניו ואכן הוא השייך לענייננו.

ומיד התקשר ופתח וסיפר, כי בשעה שהחל הגה"צ רבי שרגא פייבל מענדלאוויטש זצ"ל להקים עולה של תורה באמעריקא בפתיחת מוסדות תורה ודעת קיבץ ילדים אל ה'תלמוד תורה', והנה בסמיכות לר' שרגא פייבל דרו משפחה יהודית אשר בעבר היו יראים ושלמים, אך כאשר היגרו לאמעריקא פרקו מעליהם עול תורה ומצוות ה"י, בין צאצאיהם היה ילד אשר היה רגיל לשחק עם בני גילו שומרי תורה, 'בין השורות' מצא ר' שרגא פייבל הזדמנויות לדבר על לב הנער שכדאי לו ללמוד ב'חיידר' ויהיה לו טוב בזה ובבא, עד שנתרצה הילד והודיע להוריו שרוצה לעבור ללמוד בת"ת, כמובן שניסו למנוע את 'רוע הגזירה' והסבירו לו כי לא ימצא שם מנוח ולא ייטב לו, אך הילד עמד על שלו ולא היה ברירה ביד ההורים אלא להסכים ל'דרישתו'...

מנהג נהג ר' שרגא פייבל לבוא בכל חודש לבחון את התלמידים על לימודם, והיה מעניק לכל אחד צוקערל (סוכריה) שבאותם הימים (לפני כמעט מאה שנה) היה יקר המציאות, פעם אחת בחן את הילדים וחילק כדרכו, אך בהגיע תורו של אותו הילד תמו הסוכריות מכיסו... התנצל בפני הילד ה'מאוכזב' ואמר לו שיכנס מחר ל'האפיס' (משרד) שלו ויתן לו את המגיע לו, אך הילד התבייש לדרוש את ה'מתנה' ואילו רש"פ שהיה טרוד בעסקי מוסדותיו שכח את הבטחתו ונשאר הילד בלא כלום... אחר כשבועיים ימים סיפר הילד להוריו כל אשר (לא) קרהו, מיד אמרו לו, הלוא זה הדבר אשר דברנו אליך כי לא ייטב לך בחיידר, אך הילד ביטל את דבריהם והמשיך ללמוד, וגדל לתפארת, כשברבות הימים הקים דורות ישרים מבורכים.

בהיותו כבן נ"ב שנים לקה בליבו באופן חמור והחישוהו לבית החולים, ובדקוהו הרופאים 'והרימו את ידיהם' בייאוש כשהם מודיעים לבניו שנשארו לו רק כמה שעות חיים רח"ל... לא עבר זמן הרבה ופתח את עיניו ואף התיישב במיטה כאילו לא אירע דבר והרי הוא בריא ושלם, לתדהמת בנו שעמד על יד מיטתו, וסיפר לו כי זה עתה נגלה אליו הגה"צ ר' שרגא פייבל ואמר לו כי קיבל רשות מב"ד של מעלה לפרוע לו את ה'חוב' של אותה

אלא אפילו מה שהוא דבר זעיר וקטן אף הוא נעשה רק על ידי אלופו של עולם.

וז"ל, יש לומר הסמיכות, כי כל המקרים שבעולם הכל הוא בהשגחה פרטית מן השמים, כנודע בשם צדיקים אפילו קש שהרוח מפוזר ממקום למקום, הרוח סערה עושה דברו, והוא בהשגחה מן השמים שמקורם

היה צריך להיות במקום זה ועכשיו במקום אחר, וכמו שאמר א"ז זצוק"ל, העור התלוי בקיר אצל הקירושנער (הקצב) הוא בהשגחה מן השמים אשר עור של החיה זו יתלה על היתד הקיר זו אצל הקירושנער הזה, וכמבואר בשמו הקדוש שאפילו צעדי רגליו של אדם ספורים בהשגחה מן השמים, ואפילו עשרת אלפים צעדי והלכו של אדם, כל פסיעה ופסיעה ספורים בהשגחה

סוכריה, אלא, שאיזה ערך יש לסוכריה לאיש בן חמישים, ואין זה 'כאשר גזל'... על כן 'מחזיר' לו חמש עשרה שנות חיים.

סיים הגאון רבי פישל שליט"א ואמר לכלה, הרי לנו שכל דבר ש'נאבד' ונפסד לאדם חוזר אליו לבסוף, וכמה טובה גדולה היתה לאותו אדם שלא זכר רש"פ לתת לו את הסוכריה... כך אף שאין אנו יודעים כיצד הקב"ה 'יחזיר' את שמחת החתונה אך הרבה דרכים למקום, ואנו מאמינים בני מאמינים כי הכל לטובה, ועוד יבוא זמן בו נאמר בפה מלא אודך כי אנפת בי... וללמד על הכלל כולו יצא, כל חד וחד ב'סוכריות' שלו, בעת שכולם 'מקבלים סוכריות' ורק הוא לא מקבל... אל ישאל 'מה נשתנה' אלא ידע כי עוד יקבל את ה'סוכריה' באופן אחר השווה פי כמה וכמה. סיפר מרא דעובדא מיקירי קרתא דירושלים המחזיק חנות לממכר בגדים, שלפני כשלוש חדשים נכנסה אשה אל החנות וקנתה 'סחורה' בשווי 1300 שקלים ונתנה את ה'קערדיט כארד' (כרטיס אשראי) לחייב את ה'חשבון' שלה, כעבור כמה ימים התקשרו אליו מ'חברת האשראי' והודיעו כי אותה קונה אמרה להם שהיא מבטלת את ה'עיסקה' מאחר שלא קיבלה את ה'סחורה' לידיה (כמובן שהיה זה שקר גמור), ניסה ליצור קשר עימה לדעת מה זה ועל מה זה ולתבוע אותה שתשלם את חובה, ובתחילה אמרה כי בעלה הוא זה שביטל את התשלום כי לא ידע שהיא קנתה שם, ומחר תבוא לשלם, אלא שיש מחר לאחר זמן... והיא מתחמקת ב'לך ושוב'...

לאחרונה קיבל 'מענק' מהשלטון כהשתתפות בהפסדים שיש לו מחמת ה'ווירוס' בסך 5,500 שקלים, ואמר לו ה'רואה חשבון' כי אם היה לו במחזור העסקים עוד 1300 ש' אזי לא היה זוכה לקבל את המענק... והראו לו בחוש מן השמים, הנה הפסדת 1300 שקל, לקחו לך... גנבו אותך לאור היום... אל תתלונן ואל תאכל את הלב (שלך ושל כל הסובבים), אין זה הפסד אלא גלגלו זאת מן השמים להביא לך 'תשלומי ארבעה'...

ב. מעשה בשני חסידים שבאו לקבל מרותו של הרה"ק רבי אורי מסטרעליסק ז"ע, שאל אותם הרה"ק, האם הם מאמינים שהקב"ה משגיח על עולמו וכל אשר בו - בהשגחה פרטית, השיבו, בוודאי שאנחנו מאמינים בהשגחה פרטית. קראם לחלון והראה להם עגלה מלאה עמיר קש ותבן העוברת לפני החלון, ושאל אותם אם הם מאמינים באמונה שלימה שכל חתיכת קש ותבן שמסודרים על העגלה זה למעלה מזה - הכל נגזר מהקב"ה עוד מששת ימי בראשית שחתיכת קש זה יהיה למעלה וזה למטה, זה לימין וזה לשמאל, ועוד נגזר מהקב"ה בששת ימי בראשית שבאמצע נסיעת העגלה על אם הדרך יפלו חתיכות קטנות מן הקש זה בכה וזה בכה, והכל הוא על תכלית הנרצה שחתיכה זאת תהיה כאן דווקא באותו מקום שנפל, ולא במקום אחר ואפילו כמלוא נימה, ואם בוא יבוא הרוח ויפזר הקש מכאן לכאן גם זה הוא הכל בהשגחה פרטית.

שני החסידים התבוננו בעצמם באמיתת לבבם ויענו ויאמרו, רבינו, איננו במדרגה כזאת - להאמין כל כך, כי מה 'נפקא מינה' אצל הקב"ה אם חתיכה קטנטנה של קש מונחת כאן או כאן. כשמוע רבינו את דבריהם צעק עליהם ואמר, אפיקורסים צאו מביתי מהר כי איני יכול לראות פניכם כי היא כפירה ממש במציאות הבורא ברוך הוא הממלא כל עלמין ולית אתר פנוי מיניה, וגירש אותם מחדרו.

השנים יצאו בצער גדול מאוד, ובכו בכיה עצומה מאין הפוגות בתפילה שהשי"ת יאיר עיניהם, ויסיר מהם לב טיפש ונשחף. והנה, הכניס הקב"ה בלב אחד מהם הבנה עצומה, כי רק אצל בן אדם שהוא בעל גבול ובעל תכלית יש חילוק בין דבר גדול לדבר קטן, ולמשל, על חתיכת זהב ישמור היטב היטב, על ה'כסף' ישמור פחות, פחות מהם ישמור על נחושת... וכן הלאה עד שעל חתיכת קש קטנה אינו משגיח מפני קטנות שוייה. וכל זה שייך אצל בן אדם שיש אצלו הפרש וחילוק בין דבר גדול לדבר קטן.

מקרה, אל"ף היינו אלופו של עולם, זעירת האל"ף מורה על דבר קטן וזעיר, ר"ל שכל מה אשר יארע ויקרה בעולם, הכל הוא מבחינת אל"ף בהשגחה פרטית מאלופו של עולם, אפילו דבר זעיר והפחות שבפחות, ועיי"ש עוד.^ג

פרטית מן השמים, כמו שמברכין בשם ומלכות 'המכין מצעדי גבר', ומי שאינו מאמין בזה נמצא מברך בכל יום ברכה לבטלה, ומכל שכן מצעדי גבר הנוסע מעיר לעיר וכו'. וזהו שמרומו בסמיכת הפרשיות, 'לעיני בית ישראל לכל מסעיהם, ויקרא' באל"ף זעירא, ויקרא לשון

אבל הבורא ב"ה הרי הכל כלא' נחשב לפניו, ועכ"ז הוא משגיח על העולם, מעתה, מה חילוק יש בין כל העולם - תבל ויושבי בה לבין חתיכת קש קטנה, שהרי לפי גדולתו גם 'כל העולם' כולו ל'קטן' ייחשב, ועם כל זאת הוא משגיח עליו, א"כ בוודאי הנו משגיח גם על כל פרט שבפרטים. ואכן, לפי"ז ייאמר, כי מי שאינו מאמין שהקב"ה משגיח על חתיכת קש הנ"ל הריהו כמי שנותן ח"ו קצבה לגדולתו יתברך רח"ל, ואם כן, באמת אפיקורס יחשב [כמעשהו כך מעשה רעהו, ונתברר ששניהם זכו כאחד ל'אור' האמונה, בזכות תפילת הרה"ק עליהם] (אמרי קדוש, השגחה פרטית כה).

ג. ומעין הדברים ביאר הרה"ק ה'בית אברהם' זי"ע בלשון הכתוב 'ויקרא אל משה וידבר ה' אליו, וצ"ב, כי עפ"י דקדוק לשון היה לו לומר 'ויקרא ה' אל משה וידבר אליו', כדי להודיענו מיד בתחילת דבריו מיהו ה'קורא' ומדוע איחר מלכתוב תיבת ה' עד אחר וידבר. אלא, כי תיבת ויקרא נכתבה בא' זעירא ונחשב הא' כמי שאינו, וכמו שנכתב 'ויקר' מלשון 'מקרה', וכלומר, ויקר אל משה - בכל מה שאירע וקרה למשה רבינו, הבין שוידבר ה' אליו, שהקב"ה מדבר אליו בזה ולא פלוני עשהו לו, ואף הוא לא גרם לעצמו כל רע, אלא הכל בשליחות ובדבר ה' הוא. כי זה כלל גדול מעיקרי ומיסודי האמונה הטהורה, שאין 'מקרה' בעולם כלל ח"ו, אלא כל דבר ומאורע המתרחש ובא לעולם הרי הוא בהשגחה העליונה, והרי הוא 'קריאה' מן הקב"ה ה'מדבר' אלינו מתוך מאורעות הזמן.

וכבר פירשו צדיקים בלשון הכתוב (בראשית מט א) 'ויקרא יעקב אל בניו ויאמר האספו ואגידה לכם את אשר יקרא אתכם באחרית הימים', שלכאורה על פי דקדוק הלשון היה צריך לומר את אשר יקרה אתכם בה' בסוף התיבה ולא יקרא בא', אלא יסוד גדול לימד יעקב לבניו כי אין מקרה בעולם כלל, וכל הנעשה בעולם הוא בהשגחה פרטית מדוקדקת בתכלית, וכל 'מקרה' שבא לו לעולם אינו אלא קריאה מן השמים, וזהו אשר אמר להם את אשר יקרא אתכם, אין זה 'יקרה' לשון מקרה ח"ו אלא 'יקרא' מלשון קריאה...

כדברים הללו דייק הגה"צ רבי יעקב גלינסקי זצ"ל בלשון הפסוק (בראשית מב לח) שאמר יעקב 'לא ירד בני עמכם כי אחיו מת והוא לבדו נשאר וקראהו אסון בדרך', ולכאורה היה צריך לומר 'וקרהו' בלא א', וכלומר ש'יקרה' לו אסון, והקושיא תגדל ביותר שאכן מצינו בהמשך כשהרצה יהודה את דברי אביו יעקב לפני ה'משנה למלך' מצרים (ה"ה אחיו יוסף) אזי אמר לו 'ולקחתם גם את זה מעם פני וקרהו אסון' בלא א'. אלא ביאורו, כי בני ישראל מאמינים שכל 'מקרה' אינו אלא 'קריאה' מן השמים, ועל כן אמר יעקב 'וקראהו' אסון, מלשון קריאה, אמנם 'גוי' אינו בר הכי להאמין בדבר, ואינו רואה לנגד עיניו אלא מקרים בעלמא, על כן כשדבר יהודה עם יוסף וסבר שהוא מצרי אמר לו 'וקרהו' לשון מקרה.

ויסוד זה 'משולש בכתובים', שהנה נאמר בתורה (י טז-טז) שביום חנוכת המשכן שרפו את שעיר החטאת, ויקצוף משה מדוע לא אכלוה במקום הקודש, והשיב לו אהרן שביום זה מתו שני בניו נדב ואביהוא 'וַתִּקְרָא אֹתִי כְּאֵלֶּה וְאֶכְלָתִי חֲטָאת הַיּוֹם' (שם יט), והנה לכאורה היה צריך לומר 'ותקרנה אותי כאלה', מלשון 'מקרה', ומדוע הוסיף אות א', אלא כי אכן לא היה זה 'מקרה'... אלא 'קריאה'...

פעם נענה הגאון הצדיק רבי נחום יאס'ער זצ"ל מזקני וחשובי חסידי שטפנשט-באיאן (נולד והתגורר שנים רבות על אדמת רוסיה, ולאחר מכן עלה לעיה"ק ירושלים) להגה"צ רבי נטע ציינווירט זצ"ל בבקרו של יום, היום בבוקר שמעתי 'בת קול' מן השמים, הסובבים חששו שמא אירע משהו לבריאיותו... אך ר' נחום הסביר מיד את כוונתו - קמתי בבוקר ולא מצאתי את מנעלי (אחד מבאי הבית שלא היה כ"כ... הטמינם) וראיתי בזה כמי שנשמע בת קול בביתי ומודיעים לי בזה מן השמים שהוטל עלי תפקיד נכבד - לחפש את הנעליים... לאחר כמה דקות שוב נשמע בת קול בביתי - כי מצאתי את הנעלים, וראיתי בזה הכרזה מן השמים כי מלאתי אחר התפקיד בשלמות ונגמרה שליחותי...

ו'נצייר' את הדברים, במי שהיה צריך לכמה מנות 'בשר ודגים' לקראת שבת קודש המשמשת ובאה, ולא מצאם בחנות הסמוכה לביתו, וגם לא בחנויות הרחוקות קמעא, רק בפאתי העיר מצא, ובעזה"ש"ת קנה כמות גדולה של

באר הפרשה - פרשת ויקרא

למעלה מן הכליות היועצות - אמונה תמימה בלא השבונות רבים

בפרשתן (ג ט), 'והקריב מזבח השלמים וכו' חלבו האליה תמימה לעומת העצה, ופירש רש"י, לעומת העצה - למעלה מן הכליות היועצות. ולכאורה צריך ביאור, וכי יש דעת ועצה לבעלי חיים. אלא רמו בה הרה"ק ה'דברי ישראל' זי"ע לענין האמונה התמימה בה', וזהו אומרו מזבח השלמים - מהו שלימותן של ברואי מטה, תמימה - בקנותם את מדת התמימות, כמו שנאמר (דברים יח יג) 'תמים תהיה עם ה' אלקיך' ובתרגום שלים תהי. [כיו"ב אמרו בזה"ק בפרשה זו (ח"ג יב): שלמים - רוא דמלה דכתיב (בראשית כה כז) ויעקב איש תם - גבר שלים].

וזהו שנאמר תמימה לעומת העצה ופירש רש"י למעלה מן הכליות היועצות, פי' מדת התמימות היא למעלה מכל העצות אשר יועצות לו כליותיו. וכן הוא לכל דבר ישועה הנצרך לאדם, המובחר שבעצות הוא להשליך כל העצות והחקירות, רק להסתכל לשמים בתמימות ואמונה ובטחון, וכמו שנאמר (משלי י ט) 'הולך בתום ילך בטח', ודי למבין, עכ"ל.

ואשרי האיש הרואה את ה' בכל עת ובכל 'מקרה', אשריו בעולם הזה וטוב לו בעולם הבא, וכמו שאמרו צדיקים (כע"ז איתא מהרה"ק רבי יצחק מווארקא זי"ע) לרמוז בלשון הזמר (י-ה ריבון) 'לו יחיה גבר שנין אלפין לא יעול גבורתך בחושבניא', לו יחיה גבר - אם יחיה האדם ויראה בכל עת את אלפין - את הקב"ה האלופו של העולם, להאמין ולבטוח בו, הרי הוא ניצול מכל מיני דינים, ולא יעול - לא יחשיבו בשמים את הגבורתך - כלומר את ענייני הדינים והגבורות שיש עליו מחמת פנמים בחושבניא - בחשבון עוונותיו, אלא יבוקש את עונו ואיננו כי הכל ירד מחשבוננו למעלה.

גם חייו מלאי אושר ושמחה, וכמו שכתב עוד הרה"ק ה'דברי ישראל' זי"ע (בשלח ד"ה וירא) וז"ל. 'וכשהאדם מאמין שאין מקרה בעולם, רק הכל בהשגחה פרטית מן השמים וכו', אזי על ידי אמונה זו ניצול ממרה שחורה ועגמת נפש וכו', כי על ידי שמאמין ששום דבר בעולם אינו נעשה על ידי רצונו של אדם רק הכל בהשגחה מן השמים, ממילא לא יבעוס ולא יתקצף ולא ירהר, עכ"ל.

'בשר ודגים' לכבוד שבת קודש, ואך בקושי שירך רגליו כשמשאו בידו בחום היום, ובבואו לביתו הוברר בידו ש'חבילה' זאת איננה שלו, כי את שלו שכח בחנות, ועתה עליו לחזור את כל הדרך בחום היום להחזיר את אשר בידו ולקחת את שלו, וכולו נרגז ומאבד עשתונותיו... אוי לו למי שמעז להתקרב בשעה זו לד' אמותיו... עתה בן אדם, עמוד וחשוב נא, אילו היה אליהו הנביא נגלה אליך, ומבקשך גש לחנות פלונית תן להם חבילה זו וקח משם חבילה פלונית הרי היה מתמלא שמחה, כמה היה מודה ומשבח ועל כל פסיעה ופסיעה שהוא זוכה לקיים הוראתו של אליהו הנביא, מעתה ק"ו שצריך לשמוח שמקיים את רצון הבורא ית"ש בכבודו ובעצמו ששילחו בשנית אל החנות המרוחקת, ודייקא בחום היום, כי בזה הוא יותר מהדר בקיום שליחותו של הקב"ה.

ד. וכן ביאר הרה"ק ה'אמרי יהודה' מבערז'אן זי"ע (כי תשא ד"ה א"ל) כי הנה מניין 'סנגור' (319) עולה באחד על מניין 'קטגור' (318), כי הרואה תמיד את ה'אחד' יחיד ומיוחד ומדבק עצמו אליו ית' - הרי הוא מכניס את ה'אחד' למניין 'קטגור' [שבכל מצב של 'קטרוגים' ודינים ח"ו מכניס לתוך החשבון את ה' אחד] עד שקטגור נעשה סנגור, וזהו שאומרים (פיוט לליל יוה"כ) 'הס קטגור וקח סנגור מקומו', שהדרך להשתיק כל מקטרגים וליקח סנגור, הוא על ידי 'מקומו' - שיזכור ויחיה בכל מצב שהוא בא על ידי הקב"ה שהוא מקומו של עולם, ונמצא בכל מקום ובכל מצב. ה. וכמו שאומרים משם הרה"ק רבי פנחס מקאריץ זי"ע 'מי שחי באמונה ולבו בטוח באלוקיו, אז הקב"ה מושיעו באופן שלא יעלה על הדעת'.

ומיסודי האמונה, שעל האדם לדעת ש'הרבה דרכים למקום' להוציאו ולחלצו ממיצר, ואינו זקוק ל'עצותיו' של האדם, עד שייאמר ח"ו אבדה כל תקווה, כי פעמים הרבה מצמיח הקב"ה ישועה ממקום שלא חשב עליו כלל. כמעשה ש(לא) היה, בהיא 'אשה קשת רוח' שהוצרכה ל'ישועה רבתי' באיזה ענין, ומידי יום ביומו הייתה באה אל ה'רבי' בבקשה שיברכה הרבי בישועה בדרך פלונית, ולמחרת ביקשה שישועתה תבוא על זה הדרך, וכן הלאה... עד שביום אחד באה הישועה לפתחה - אז מיהרה אל הרבי, באומרה, רבי קדוש... אוהו... אוהו... עצה כזאת כלל לא העליתי בדעתי להציע' להקב"ה שיושיעני בה... ולדידן, הבה נא נזהר שלא נהיה ללעג וקלס כאותה 'חכמה', כל חד בדידיה.

הכתוב 'אדם כי יקריב מכם', שלכאורה היה צריך לומר 'אדם מכם כי יקריב', אלא שבא הכתוב ללמדנו בריש פרשת הקרבנות, כי בראש וראשונה על האדם להקריב את עצמו לפני בוראו, וזהו שאמר 'אדם כי יקריב', ומהו הקרבן 'מכם', שיקריב את נפשו היחידה כקרבן עולה ותמיד, כי בזה יגרום רוב נחת רוח לאביו שבשמים - בזביחת יצרו".

זבאמת 'קרבן' זה עולה עשרת מונים מקרבנות של בקר וצאן, וכדברי הרה"ק ה'חתם סופר' ז"ע (מטות ד"ה עבדיך נשאו) בביאור הכתוב, אדם כי יקריב 'מכם' באם האדם מקריב מעצמו ומרצונותיו להקב"ה, הרי הוא קרבן לה' - הקב"ה קורא את שמו על קרבן זה. וקרבן זה גדלה מעלתו הרבה יותר משאר קרבנות.

והזמן גרמא להוסיף ולהתחזק באמונה בה' כמו שאמר הרה"ק רבי מנחם נחום מבאיאן טשערנאוויץ זי"ע (תפארת מנחם ר"ח ניסן תרצ"ה), שכשם שאמרו חז"ל (תענית כט.) משנכנס אדר מרבין בשמחה, כך משנכנס ניסן מרבין באמונה, (וטעם הדבר) כי 'בניסן נגאלו' - בזכות האמונה, ו'בניסן עתידין להגאל' בזכות האמונה (ילק"ש ח"ב רמז תקי"ט), וכמו שנאמר 'כימי צאתכם מארץ מצרים אראנו נפלאות' (מיכה ז טו).

יקריב אותו לרצונו - עיקר הקרבנות בזביחת הרצונות והתאוות בפרשתן (א ב), 'אדם כי יקריב מכם קרבן לה' מן הבהמה מן הבקר ומן הצאן תקריבו את קרבנכם', והקשה הרה"ק בעל ה'תניא' זי"ע על לשון

1. בעניין זה מיישבים את הסתירה בפסוק (תהילים ט יט) 'כי לא לנצח ישכח אביון, תקוות עניים תאבד לעד', ולכאורה אם לא לנצח ישכח אביון, הרי לא תאבד תקוותו, ומדוע אומר הכתוב 'תקוות עניים תאבד לעד', אלא, שתקוות עניים קאי על שום שדרכו של עני - לקוות ולבטוח שפלוני יתן לו 'בשר' לשב"ק, ואלמוני יתן לו חלב למשך ג' השבועות הבאים, 'קרן' זאת תתן לו 'קמחא דפסחא', ו'חלוקה' זו תספק לו תפוחי אדמה ושאר ירקות, וכו' וכו', זה יתן לו 'תלושים' (vouchers) בחנות פלונית ומשנהו יסדר לו הנחה של 43% בבית מסחר אשר בקצה העיר... לזה אמרינן, דע לך כי אין כל מקום לדאגה כי לא לנצח ישכח אביון - הבורא יספק לך כל צרכיך, ולגבי תקוותך הנ"ל, היא תאבד - לא משם תבוא ישועתך, אלא הקב"ה ימלא מחסורו ממקום אחר לגמרי.

וכך אמר אחד מן החכמים שליט"א לבאר בלשון הכתוב (תהילים קמו ג-ד) 'אל תבטחו בנדיבים בן אדם שאין לו תשועה, תצא רוחו ישוב לאדמתו ביום ההוא אבדו עשתונותיו', ולכאורה קצת קשה אומרו 'ביום ההוא' שנראה כשפת יתר, שהלא פשיטא שכשתצא רוחו וישוב לאדמתו אזי אבדו עשתונותיו, ומה צורך להזכיר שיהא זה 'ביום ההוא', אלא רמז יש כאן, שבשעה שתצא רוחו של אותו 'נדיב' יתברר לו למפרע כי מעיקרא היה מבטחו במשענת קנה רצוף, וכבר 'ביום ההוא' שבטח בו ובהבטחתו לא היה זה מרוב חכמה אלא כי אבדו עשתונותיו של זה הבוטח... ומעתה מה לנו להיות 'חכמים לאחר מעשה', ורק לאחר שתאבד תוחלתו מתקוה ובטחון בבני אדם וכיו"ב נשוב לבטוח באלוקים חיים, מוטב לנו לנהוג בחכמה כבר בתחילה...

2. הרה"ק רבי שלומ'קה מזוועהיל זי"ע אמר לבאר את עניין הא' זעירא שבתיתב 'ויקרא', כי הנה בפרשה זו בה מצווה אותנו הקב"ה על עניין הקרבנות, נחשב כביכול שהקב"ה שהוא אלופו של עולם (מרומז באות א') הקטין את עצמו, ונעשה כביכול מ'משפיע' ל'מקבל', בכדי לקבל מעמו בני ישראל את קרבנותיהם בין מן הבקר ומן הצאן, ובעיקר קרבנם של שבירת הלב או המידות, בשמירת העיניים והמחשבה, כל אלו 'מקבל' הקב"ה לריח ניחוח אשה לה'.

3. פעם ישב הגה"ח רבי עזריאל טויבער זצ"ל עם קבוצת בחורים במשך כל ליל השבת, כשהוא מחדיר בהם דברי חיזוק ויראת שמים, והנה אחר גמרם ראה ר' עזריאל מחזה נורא - שאחד מהבחורים מוציא מכיסו סיגריה ועומד הוא להדליקה באור, להעלות עשן בעצם יום השבת קודש רח"ל. פנה אליו ר' עזריאל ואמר לו, הגד נא יקירי, אם היה הקב"ה מתגלה אליך בכבודו ובעצמו, ואומר לך, בני אהובי וחביבי, אנא ממך אולי תוכל להעניק לי סיגרי' אחת, האם היית נותן לו. ויען הבחור ויאמר - וודאי שהייתי נותן לו, ואפילו אם היתה זאת הסיגרי' האחרונה שברשותי.

אמר לו ר' עזריאל, דע נא, כי בורא כל עולמים ביקש לך זה עתה סיגרי' זאת אשר בידך - ובאם תעצור בנפשך זה עתה ולא תעשן את הסיגרי' שבידך, הרי הנך כנותן אותה במתנה גמורה לריבון כל העולמים, נתרגש הבחור מדבריו אלו ומיהר להשליך את הסיגרי' מידיו, ומ'קרבן' זה בא לבסוף להיות בעל תשובה שלימה.

באר הפרשה - פרשת ויקרא

שמוסר את רצונותיו ותאוותיו ומשעבדם לבורא יתברך שמו'.

והאריך בדבר הרה"ק ה'באר מים חיים' זי"ע לבאר עניין הקרבנות ששייך בכל הדורות [וגם בזמן שאין בית המקדש], ותוכן דבריו, כי הנה אמרו חז"ל (הניגה סו.) 'ששה דברים נאמרו בבני אדם שלשה כמלאכי השרת שלשה כבהמה', וכנגד זה אמר הכתוב 'מן הבהמה תקריבו את קרבנם', שצריך האדם להביא קרבן לה' את חלק ה'בהמ' שבו".*

ונביא בזאת מקצת מלשונו 'וכל בחינת עבודת האדם אשר על פני האדמה, אינו כי אם לכבוש ולכפות את כל תאוותיו הבהמיות שבו לכבוד בוראו יתברך שמו, כי לא נתן הקב"ה וברוך שמו את חלקי הבהמה באדם כי אם לנסות בו בני אדם גם בני איש, לראות אם ישנם אוהבים את ה' אלוקיהם בכל לבנם ובכל נפשם, לכבוש ולמעט תאות נפשו לאהבת ה' אלוקיו, שבראו רק בשביל זה לכבוש תאוותיו בשבילו, להגביר

כי מן הבהמה מן הבקר ומן הצאן - הקרבנות שהאדם מקריב מבהמותיו, תקריבו את קרבנכם - קרבן זה נקרא על שם האדם שזוהו קרבנו שלו. כי הקב"ה חפץ יותר בקרבן שהאדם מקריב מעצמו והיינו שמתגבר על טבעיו והרגליו למען שמו באהבה".

בעין זה מתאמרא משמיה דהרה"ק ה'חווה' מלובלין זי"ע במה שנאמר (פסוק ג) 'אם עולה קרבנו מן הבקר זכר תמים יקריבנו אל פתח אהל מועד יקריב אותו לרצונו לפני ה', דהכי קאמר, אם עולה קרבנו מן הבקר - אם מקריב האדם קרבן של בקר וצאן, אזי יקריבנו אל פתח אהל מועד' - קרבן זה אינו קרב כי אם עד 'פתח אהל מועד', ואינו נכנס לפני ולפנים. אך באם יקריב אותו לרצונו באם האדם מקריב ב'קרבן' את רצונותיו הנשמיים שלא לילך אחר מה שלבו מתאוה, אלא הוא מתגבר לעשות רצון קונו וחפץ צורו. הרי לפני ה' - קרבן זה יגיע לפני ולפנים, עד לפני ה'. כי אין לך דבר חביב לפני הקב"ה כמו

וללמד על הכלל כולו יצא, דלאו דווקא על חילול שבת קודש, אלא בכל פעולה קטנה - והתאפקות אחת הרי אנו כמגישי 'מנחה' בצדקה לצור כל העולמים, והרי הוא שש ושמח כביכול בהקרבה פורתא של בניו רחומיו, והיא השער להיכנס בו ולהתקרב אל ה'.

ט. ויזכה בעד זה לרוב ברכה לו ולזרעו ולדורותיו, וכן כתב הרה"ק ה'חידושי הרי"ם' זי"ע (ד"ה אדם כי יקריב מכם), וז"ל, הכתוב אומר שיקריבו קרבן כמו אדם הראשון שהוטב כמו שנאמר (תהילים סט לב) 'ותיטב לה' משור פר', וזה ק"ו - אם עבירות (חטא של אדם הראשון) גורמין כך ח"ו לדורי דורות מכל שכן שמעשים טובים נותנים כח לדורי דורות עכ"ל.

י. איתא בגמ' (פסחים קיג.) 'אמר רבי יוחנן שלשה הקב"ה מכריז עליהן בכל יום, על רווק הדר בכרך ואינו חוטא, ועל עני המחזיר אבידה לבעליה, ועל עשיר המעשר פירותיו בצנעה', הרי שהקב"ה משתעשע ביציר כפיו שכבש יצרו כנגד טבעו לעשות רצונו ית'. עד שהוא מכריז עליהם בכל העולמות, פלוני נזהר מפגום בעיניו והתגבר על יצרו, אלמוני שמר על מחשבתו.

במתק לשונו אמר הגה"צ רבי יעקב גלינסקי זצ"ל להמחיש את הדבר, כי הנה נוהג שבעולם להכריז ולהודיע על ה'חדשות', פלוני מת ועבר מן העולם, ולזה נולד בן במז"ט וכיו"ב, אכן בעולם העליון אין בדברים אלו חידוש כלל, שהרי יודעים הם את העתיד לבוא, וכבר ידעו מעיקרא מה שעומד לקרות, ומה הם ה'חדשות' שם, כשבשר ודם קרוץ מחומר מתגבר על יצרו, שהרי 'הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים' (ברכות לג.), וה'בחירה' מסורה ביד האדם אם לעשות רצון קונו או לשמוע ח"ו לקול יצרו, על כן צריכים לבשר להם את הידיעה החדשה שפלוני התגבר על יצרו. ובדרך צחות ומליצה יאמר, כי מכריזים בשמים שפלוני עשה 'הפגנה' נגד היצר הרע. והנה כשיש ידיעה חשובה ונכבדה הרי מכבדים איש נכבד שהוא 'יודיע' אותה לכל הקהל, ועל כן בבוא העת להכריז ידיעה משמחת כל כך, אזי כביכול הקב"ה בכבודו ובעצמו הוא המכריז עליה לספר לכל דרי מעלה, צאו וראו כיצד כפה איש פלוני את יצרו והקיז דם מעצמו למעני.

יא. הוסיף הרה"ק ה'אמרי חיים' זי"ע (ד"ה אדם) לרמוז זאת בדברי רש"י 'הבהמה - יכול אף חיה בכלל, תלמוד לומר בקר וצאן', שעל ידי שמעלה את חלק הבהמי שבו הרי הוא נותן בו חיות דקדושה, וזהו 'בקר' ר"ת ביראה רצון קונם, שניתן לעשות ביראה רצון קונו גם בחלק ה'בקר'...

- גופו קרבן לה', הנה זה הוא קרבנו מן הבהמה - שיקריב לה' מן הבהמה שלו (שבקרבנו), להמעיט מתאות הבהמיות שבו, בכל יום ויום באכילה ושתיה או כבוד או קנאה ושנאה או תאוות, זה הוא קרבן עצמו שעולה על כל הקרבנות שמקריב נפשו לה' וכו', ועל כן מן הבקר ומן הצאן תקריבו את קרבנכם, כלומר, מכל קרבנות בקר וצאן יותר טוב שתקריבו את קרבן עצמכם כי זה עולה על כולנה".

ודע, כי ככל שיגבר הקושי כך יהא הקרבן 'מהודר' יותר ויעלה לריח ניחוח אשה לה', וכדכתיב בפרשתן (ב א) 'נפש כי תקריב קרבן מנחה לה' וברש"י

כה נפש השכלית וחלק הקדושה שיש בו כמלאכי מעלה על כח ונפש הבהמית, ומוזה מקבל תענוג ונחת רוח, ובוזה הוא מקריב נפשו לה' ממש כיון שהוא מקריב אליו נפשו ותאוותו וממעט כוחו אשר בקרבו בכבוש התאוה'.

ובסיום דבריו כתב בזה"ל, נחזור לענין, כי זה עבודת האדם הנבחר לכבוש תאוותו לה' בצנעה להיות זה נופל וזה קם, להיות רוח הבהמה יורדת למטה לארץ ורוח בני אדם יעלה למעלה למעלה. ולזה יאמר הכתוב 'אדם כי יקריב מכם קרבן לה'', פירוש אם ירצה אדם להקריב מכם קרבן לה', כלומר מעצמכם

יב. בספר 'תפארת למשה' (להגה"ח מוהר"י כ"ץ שליט"א) הביא דבריו, והוסיף דברי חיזוק נפלאים, כי רבים מדמים בנפשם שערך החשיבות של הקרבנות הוא לפי גודל עשרם דהיינו שמי שהיה עשיר יותר הרי הוא מקורב יותר אצל הקב"ה שהרי הוא יכול להביא כל שבוע פר גדול לקרבן, ומה עוד שכאשר העשיר הזה הביא 'בהמה גסה' כזו לבית המקדש, שרו לכבודו כמה מאות לויים בכלי זמרה לכבוד הקרבן שהביא, והנה כדוגמת אותם הקרבנות יש כהיום מצוות 'צדקה' ומדמים בנפשן שכמו דמיונם בקרבנות הבהמה כך גם בצדקה - ויחשיבו רק את העשיר שבא עם כספו וזהבו ומנדב צדקה בריש גלי, והכל שרים בכלי זמר ונופלים אפיים ארצה לכבודו - זהו 'קרבן עשיר' הנוהג בזמן הזה, לעומתו עומד העני ורואה את כל אשר נעשה, ולבו יוצא מצער וחושב לעצמו למה לא זכיתי אני לעשירות כזו, אז גם אני הייתי מנדב קרבנות כמו העשיר והיו כולם מזמרים לכבודי, למה לא זכיתי להתקרבות כזה. לזה ביאר הבאמ"ח, כי עיקר הקרבן הוא מה שהאדם מקריב מעצמו, כשמקריב את הרצונות שלו וכופה את תאוותיו לכבוד השי"ת. וזה שייך בכל דור ודור, אף במי שלא נתברך בעשירות... בכל יום ובכל שעה יש בידי להביא קרבן עשיר להקב"ה וכל הפמליא של מעלה יזמרו כנגדו... וישאלו מי הוא זה ואיזה הוא אשר המלך חפץ ביקרו, אשר הקב"ה משתעשע עמו, על זה יענו ויאמרו - זה האיש אשר זכה לזה ע"י שכבש הרצונות שלו למען אביו שבשמים.

ואל יאמר, איך אעלה אל אבי, ואין בידי למסור כל תאוות לבי כדורון להשי"ת, טעות בידו, כי בכל כבישה קטנה נקרא 'כובש תאוות', וכגון, המשכים בבוקר משנתו ובעצלות הגוף הוא רוצה לחזור לישון עוד עשר דקות, אבל הוא מתגבר על יצרו וקם, בזה כבר קיים 'כבישת היצר', והקריב 'קרבן' מיד בקומו ממיטתו, כשאין איש יודע מזה. נזדמן לו לדבר על חברו ונזכר שיש בזה איסור לשון הרע, אבל אם לא יגיד הרי כל סיפורו לא יהא לו אותו הטעם... ואעפ"כ כובש את יצרו, זהו כבישת היצר, וזה נקרא שהקריב עצמו. הולך ברחוב וכובש את יצרו שלא להביט במה שאין צריך לראות זהו כבישת היצר. יהודי כזה הרי הוא מקריב את כל עצמותו כקרבן לקוב"ה באמצע הרחוב ואיש בעולם אינו יודע מזה, רק הוא ואביו שבשמים, זהו נקרא 'קרבן עשיר' - אדם כזה הרי הוא מביא במשך כל היום כמה וכמה קרבנות כאלו לכבוד השי"ת. וחשיבותו היא עוד יותר חשובה מהקרבן שהביא בשעתו העשיר שבעוד שההוא הביא בהמה לקרבן הוא הקריב את נפשו לכבוד השי"ת.

זאת ועוד, אדם כזה חשיבותו היא פי אלף, שהרי כבש את יצרו מבלי שידע איש מזה, רק הקב"ה לבדו הבוחן חקרי לב יודע כמה היה קשה עליו לכבוש תאוות יצרו על רגע זה, וקרבן כזה הוא נקי לגמרי מפניות, גם אין אף אחד מי ש'יזמר לכבודו', רק בשמים יודעים אשר הוא האיש 'אשר המלך חפץ ביקרו', ואכן, 'קרבן עשיר' כזה יש ביד כל יחיד ויחיד להביא בכל יום בכל עת ובכל שעה. מכאן תלמד עד היכן הדברים מגיעים, שכל אדם פשוט יכול להשיג ע"י מעשיו, גם בתוך גשמיות, ליתן מעצמו כמו קרבן עשיר.

יג. מעשה בבחור שנפל ל"ע עד לשאול תחתית ממש רח"ל, ומתחזק בכל כוחו לבל ישוב לכסלה עוד, ולעלות שוב 'על דרך המלך', לאחר חג השבועות שפך מר ליבו בפני 'מורה דרכו', הנה חבריי היקרים התעלו בחג השבועות למעלה ראש, התרוממו ב'אהבה רבה', עלזו ושמחו בקבלת התורה, ואילו אני התגברתי בכל כוחותיי שלא

באר הפרשה - פרשת ויקרא

א' זעירא - השפל עצמך וינשאך המקום

בפרשתן (א א), 'ויקרא אל משה, ופירש רש"י, לכל דברות ולכל אמירות ולכל צוויים קדמה קריאה, לשון חבה, לשון שמלאכי השרת משתמשים בו, שנאמר (ישעיה ו ג) וקרא זה אל זה, אבל לנביאי אמות העולם נגלה עליהן בלשון עראי, שנאמר (במדבר כג ד) ויקר אלוקים אל בלעם. והביא ה'בעל הטורים' (מדרש אותיות קטנות), כי משה רבינו ע"ה לגודל ענוותנותו לא רצה לכתוב בתורה 'ויקרא' - אותו לשון חיבה, אלא רק 'ויקר' לשון מקרה 'כאילו לא נראה אליו הקב"ה אלא בדרך מקרה, וכמו (להבדיל א"ה) שהיה אצל בלעם הרשע, אכן הקב"ה ציוה עליו לכתוב 'ויקרא', אך עדיין אמר משה בענווה יתירה שבוי"ו שלא יכתוב אלא א' זעירא, קמנה יותר משאר האותיות, כדי שיהא נראה כאילו כתיב 'ויקר'.

הוסיף על כך ב'ילקוט ראובני', שהנה כתיב (שמות לד כג-לד) שמושה רבינו זכה לקרני הוד שמהם קרן עור פניו, ואיתא במדרש (שמו"ר מז ו) 'ומהיכן נטל משה קרני ההוד, רבי יהודה בר נחמן בשם רבי שמעון בן לקיש אומר, עד שהיה כותב בקולמוס נשתייר קמעא והעבירו על ראשו וממנו נעשו לו קרני ההוד'. והדברים סתומים וחתומים (כלשון האוה"ח שם), היאך השתייר מעט דיו בקולמוס בכתיבת התורה, והלא הקב"ה יודע כמה דיו נצרך בדיוק נמרץ, ומדוע הכין מלכתחילה מעט

'ונפש כי תקריב - לא נאמר נפש בכל קרבנות נדבה אלא במנחה, מי דרכו להתנדב מנחה - עני, אמר הקב"ה מעלה אני עליו כאילו הקריב נפשו. וידועה התמיהה, שאין המנחה מעוטה בדמיה יותר מן העוף, ואדרבה המנחה צריכה לסולת לשמן וללבונה וכל זה עולים יותר מעולת העוף, וא"כ היה לו לרמוז ענין זה שהעני בקרבנו כאילו מקריב נפשו בעולת העוף ולא במנחה. [ומוסיף ה'שפת אמת' (ליקוטים פר' ויקרא) שאולי היה העוף יקר ביחס למנחה, אך עדיין קשה, דהרי מנחה אינה באה בשותפות, ואילו עוף אפשר להביא בשותפות, נמצא שיותר ממון יש לו להוציא במנחה מבעוף (שבה אפשר לו לחסוך בדמים כשישתף עמו עוד מקריבים), ומדוע כתבה התורה דבר זה במנחה ולא בעולת העוף].

ומבאר הרה"ק ה'חת"ם סופר' זי"ע (תו"מ ד"ה ונפש כי תקריב) כי אף שעולת העוף מעושת דמים היא, מכל מקום 'עני' זה אין לו אפילו את הפרוטות המועטות הנצרכות לקניית עוף, מה יעשה העני ויביא מנחה - מכיוון שהוא ניוון מ'לקט שכחה ופאה' הריהו מקמין ממאכלו ומרעיב את נפשו בקושי רב"י, עד שעולה בידו כשיעור 'מנחה', נמצא שבאמת הקריב לפני ה' את עצמו - תמצית דמו וחלבו, ועל כגון דא אומר הקב"ה מעלה אני עליו כאילו הקריב נפשו על גבי המזבח.

לשקוע באותם חטאים, אבל לעלות ולהתעלות ב'עשה טוב' מאן דכר שמייה... ואני אנה אני בא. נענה לו רבו בדבר חיזוק נפלא להשיב את נפשו, הנה בהיות בית המקדש על מכונו ותפארתו עמדו הלוויים על דוכנם וכינורות ושאר כלי שיר בידם, וניגנו בשיר וזמר מנגינות ערבות המביאות את האדם עד לכלות הנפש אל האלוקים ולתשוקה עצומה לקירבת אלוקים לי טוב, גם היו 'כהנים בעבודתם', שוחטים בהמות וטובלים אצבעם בדם ומזים על המזבח, ועתה נחזי אנן, איזו עבודה חשובה יותר לפני המקום ב"ה, האם עבודת הלוויים ברוממות הנפש וב'עולם האצילות'... או שמא עבודת הכהנים המתעסקים בבהמות ומתלכלכים בדם, פשיטא שעבודת הכהנים, ש'אין כפרה אלא בדם', ורק בקרבנות כתיב 'ריח ניחוח', ולא בעבודת השירה של אותם בני עלייה. כי עיקר הנחת רוח שיש לו להקב"ה הוא בעת שיהודי מתבוסס בדמו בשעת נסיון ו'מקריב מעצמו', ואם לעיני בשר נראה שהוא 'מלוכלך' הרי באמת באותה שעה עולה ממנו 'ריח ניחוח' לפני המקום ב"ה.

יד. וכך ביאר מרן הבעש"ט הק' זי"ע את דברי הגמרא (ב"מ נט.) 'אוקירו לנשייכו כי היכי דתיעתרו' [תוקירו ותכבדו את נשותיכם, כי על ידי כן תזכו לעשירות], כי הנה 'נשייכו' הוא מלשון נשייה ונעזב, כי על האדם להוקיר את זמני הנשייה - זמני הקושי והייסורים, כשהוא מרגיש נעזב מכל וכל. כי היכי דתיעתרו - כי דייקא על ידי זמנים אלו מתעשר האדם עושר רב ברוחניות, כי עיקר השפע מקבל אז.

טו. הרה"ק רבי משה מרדכי מלעלוב זי"ע ביאר ענין א' זעירא, שבא הכתוב לשבח את משה רבינו, שגם אחרי שדיבר עמו ה' פנים אל פנים 'ויקרא' אליו עדיין נשאר בענוותנותו ובבחי' 'זעירא', לא גבהו עיניו ולא רמה ליבו.

להכנעה ולענווה כדרך המצה שהיא נמוכה, ועלינו לבער אותו שאור שבעיסה. ונמצא כן בדברי החינוך (מצוה ק"ז) בביאור הטעם שנאסר להביא 'שאור' בקרבן לה' בזה"ל, לפי שהשאור מגביה עצמו לכך נתרחק לרמוז כי 'תועבת ה' כל גבה לב' (משלי טו ה).

וזכר אמר הרה"ק מהרשד"י זי"ע הי"ד שחמץ ומצה אותיותיהן שווין הן, וגם ההבדל בין האות ח' שבחמץ לאות ה' במצה אינו אלא שהאות ה' שבורה למעלה, ואילו האות ח' שלימה היא, ללמדנו כי המרגיש שלמות בעצמו הרי הוא 'חמץ', ואילו מי שליבו נשבר אין לך 'מצה' גדולה הימנו"...

אל תחמיצנה - להיות זריז לעשות רצון אבינו שבשמים בפרשתן (ב יא), 'כי כל שאור וכל דבש לא תקטירו ממנו אשה לה', וכתב בספר 'החינוך' (מצוה

יותר שישתייר ממנו לחינם. אלא ביאור הדברים הוא, שאכן הקב"ה הכין את הכמות הנצרכת בחשבון מדוקדק כחוט השערה לא פחות ולא יותר, אך נשתייר 'טיפת דיו' כיון שמשנה רבינו כתב ויקרא בא' זעירא ולא כשאר האותיות"ו.

עפי"ז ביאר הרה"ק רבי צבי הירש מקאמינקא זי"ע (מתלמידי הבעש"ט הק) בלשון הפסוק (תהילים ח ו) 'ותחסרהו מעט מאלוקים וכבוד והדר תעטרהו', שעל ידי אותו חסרון ב'אלף' זכה לכבוד והדר תעטרהו. וכלל הדברים ללמדנו כי המכניע את עצמו הקב"ה מגביהו ומרוממו, וכדברי הרמב"ן הנודעים באגרתו 'השפל עצמך וינשאך המקום'".

והזמן גרמא לעסוק בביעור מידת הגאווה, וכמו שהגידו צדיקי הדורות ש'חמץ' מרמז על התנשאות (כטבעו של ה'שאור שבעיסה' שגורם לבצק להתנפח), ואילו 'מצה' רומז

טז. כעין זה ביאר ה'אור החיים' הק' (שם) שבשעה שאמר לו הקב"ה למשה לכתוב בתורה 'והאיש משה עניו מאוד' (במדבר יב ג) לא כתב משה 'עניו' מלא (עם י"ד) אלא 'ענו' חסר, ואף זה מדרך ענווה, ואות חסירה זו היא היא ה'טיפת דיו' שנשתיירה בקולמוס וממנה נעשו לו קרני הוד. ובדבריהם מתבאר עוד כיצד נעשים קרני הוד מטיפת דיו, כי אכן ה'ענווה' האירה פניו בקרני הוד, וכלשונו של האור החיים 'ובשכר זה זכה לקרני הוד כי הפליא ברצונו יתברך, גם ה' הפליא חסדו לו בשנותו מכל האדם'.

יז. כתב ה'כלי יקר' וז"ל, דבר אחר, 'אלף' לשון לימוד, כמו 'ואאלפך חכמה' (איוב לג לג), רמז שאין הלימוד מתקיים כי אם במי שמקטין את עצמו. וכן רמז, שמשנה זכה לקריאה זו לפי שהקטין את עצמו וברח מן השררה ואמר 'לא איש דברים אנכי' (שמות ד י) כדמסיק בילקוט (רמז תכז).

יח. בביתו של הרה"ק ה'בית אברהם' זי"ע שררה דלות ודחקות נוראה, העוני והמחסור זעקו מכל פינה ופינה שבבית. אפילו מנעלים ראויים לשמם לא היה בידו לקנות לבני הבית, עד שבמשך כל ימות החורף הולך הרבי את בנו הרה"ק מהרשד"י הי"ד לבית תלמודו על כתפיו - מחמת קלקול הדרכים ורוב הביצות שהיו ברחובות העיר.

לקראת חג הפסח נכנס ובא הרה"ח רש"ז לידער לבית הרבי (בחזרו ממסע אסיפת כספים שערך כל החורף אצל נדיבי עם), בשהותו בבית הרבי שמע שהרבנית נאנחת אנחה עמוקה, משנשאלה לפרש האנחה, ענתה לו על ה'לחץ' זו הדחק' בו הם שרויים, ועל המחסור שהוא תושב קבע בביתם, גם סיפרה על המשא שנשא הרבי את בנו על כתפיו לתלמודו... כשמוע הרש"ז את דבריה, נטל את צרור כספו שעמל עליו כל החורף, העניק לבית הרבי בשמחה ובלב שלם (במחשבה, שהוא כבר ימצא עוד מעות, ואילו את בית הרבי חייבים עתה להציל). ויהי אור - ברגע אחד הייתה הרווחה בבית הרבי, וניגשה הרבנית לקנות מצות ויין, בשר ודגים וכל מטעמים, ואף לבנם מהרשד"י תפרו בעקיטשע (בגד לשבת) חדש... אין לשער ואין לתאר את השמחה העצומה ששררו בבית הרבי.

אבל, דאגתו של הרבי לא שקטה. שכן מה תועיל ההרווחה בביתו בשעה שקהל אנשי שלומו עדיין נתונים תחת מחסור ומצוקה ואין לאל ידו להושיעם, משהגיע ערב החג פנה הרבי לבנו וכה אמר לו, שלמה'לע שלמה'לע, הנה נכנסים אנו לקראת החג הקדוש, בליל זה נעמוד אני ואתה ב'מזרח' של בית המדרש, על עצמי אלבש את ה'טשארטקעווער קאפטן' (בגד שהיה לו מהרה"ק מטשארטקוב זי"ע) ואתה עם הבעקיטשע החדשה אשר לך. ואז נפתח באמירת ה'הלל', מ'קען מיינען... (כאומר, אפשר לחשוב שאנו המשמחים את הבורא כביכול). שם מרחוק - 'בכותל מערבי של הביהמ"ד' יעמוד פלוני (שהיה ידוע כעני מרוד וחסר כל באופן נורא) ש'בשר' על יו"ט אין לו, אולי כזית מצה... יין מעורב עם מים על חד תלת (1/4 יין 3/4 מים), אך כאשר תתאנח נפשו אנחה אחת אמיתית איזה פנים יהא לנו אצל הבורא...

קיו) בביאור שורשי המצוה, וז"ל, על כן בהרחיק החמין שאמרו זכרונם לברכה (אבות פ"ה מ"ב) 'הוי קל כנשר שהוא נעשה בשהיה גדולה, יקה דמיון לקנות מדת הזריזות והקלות והמהירות במעשה ה' ברוך הוא, וכמו ורין כצבי וגבור כארי לעשות רצון אביך שבשמים'.

יט. הנה ה'טור' (סי' א) מסמיך משנה זו לעניין השכמת הבוקר, וז"ל, לכן צריך האדם להתגבר כארי לעמוד בבוקר לעבודת בוראו, ואף אם ישיאנו יצרו בחורף לאמור איך תעמוד בבוקר והקור גדול, או ישיאנו בקיץ לאמור איך תעמוד ממיתתך ועדיין לא שבעת משנתך, התגבר עליו לקום וכו'. והיות שהוא מהדברים הצריכים חיזוק בימים אלו... על כן נאריך בעניין זה קצת.

הגה"צ רבי אליהו לאפייאן זצ"ל השקיע כוחות מרובים בתלמידיו שישכימו בבוקר לעבודת הבורא, והיה מרגלא בפומיה כי ה'מחבר' החל את השולחן ערוך בהלכה זו - 'יתגבר כארי לעמוד בבוקר לעבודת בוראו' (או"ח א א), והנה, לאחר אריכות ימים ושנים בעת אשר יעמוד האדם בבית דין של מעלה, יפתחו שו"ע לפניו, ויבדקו האם קיים כראוי את כל השו"ע, ומה ירבו הביזיונות אם מיד בסעיף הראשון ב'שולחן ערוך' יתברר שלא קיימו כהוגן... ולאידך גיסא, אין לתאר מעלת השכמת הבוקר, וזאת למדנו ממה שאמר הרה"ק רבי פישל מסטריקוב זי"ע, שלפעמים ידאג השטן להוריד שלגים על מדינה שלימה כדי שיהודי אחד יתעצל עי"ז להתגבר כארי לעבודת הבורא יתב"ש בקומו משנתו, וממה שהוא הופך עולמות כפשוטו לבטל את 'ההשכמה' - יש לנו להבין עד כמה הדבר חשוב בעיני המקום ב"ה.

ואומרים משם הרה"ק ה'שפת אמת' זי"ע, שמטעם זה למדו חז"ל (פסחים ד.) את הדין ש'זריזין מקדימין למצוות' מהכתוב 'וישכם אברהם בבוקר', כי עיקר עניין הזריזות היא בבוקר בקומו משינתו.

והדרך הנכונה היא כמו שאמרו לבאר בדברי יהודה בן תימא הוי עז כנמר וכו', שלכאורה צ"ב, מדוע המשיל מידות אלו לחיות השדה, ולא אמר 'הוי עז וקל רץ וגיבור'. אלא, שבא ללמדנו שנהיה כדוגמת האריה שאינו מחשב חשבונות כאשר בא להשתמש בגבורתו, אלא הוא 'דורס ואוכל', בלא פחד ומחשבות הטורדות את שלוות נפשו, באופן זה ממש יש לנו להיות 'גיבורים' לעבודתו ית"ש, כגון המתעורר בעלות השחר יקום מיד ממיתתו, בלא לחשב חשבונות, יש בי כח לקום, אין בי כח לקום, ולא יעשה 'לומדות' על מיטתו 'קודם ברכות התורה'..., אלא יתגבר כארי ללא כל מחשבה, ויקפוץ ממיתתו לעבודת בוראו.

שמעתי מעד נאמן שפעם אמר לו הרה"צ רבי זלמן בריזל זצ"ל בערוב ימיו, היום לפנות בוקר כאשר הקצתי משנתי, ורציתי לקום לעבודתו ית"ש, טען בפני היצר, זלמן, זלמן, קור גדול שורר כעת בראש חוצות, והרי אתה כבר זקן בא בימים, על כן, עצה טובה קמ"ל שתשאיר עוד מעט במיטה מכוסה תחת הכסת, על חוצפה שכזאת נעניתי לו - אכן, אף אני אענה כדברייך, מכיוון שכל כך קר היום בחוץ, הישאיר נא כאן מתחת הכסת למשך כל היום כולו, אל תהיין להוציא ראשך מכאן, הנח לי לנפשי, תן לי לעבוד את בוראי במנוחה נכונה ממך ומבלבולך, וכך הלכתי בשמחה בדרכי לבית המדרש.

פעם נכנס יהודי לבית הגה"ח רבי ברוך יצחק פריינד זצוק"ל, ומצאו שוכב על הארץ, ולפליאת הרואה ענה, הנה 'הוא' (היצר) היה אצלי היום, כאשר התעוררתי משנתי, ודיבר אל ליבי שהלוא הנני זקן וחולה ואין מחובתי לקום, והיו בפיו דברי טעם, עד שהיה לי צד ומקום לקיים עצתו, אך תיכף אמרתי לו - הנני מוכן לשמוע דברייך ולהתדיין עמך, אמנם, לא כאן במיטה, ומכיוון שלא היה בי כח לקום על כן הפלתי עצמי על רצפת הבית...

הגאון רבי דוד פוברסקי זצ"ל ראש ישיבת פוניב'ז היה נוהג להשכים בבוקר ולילך אל הישיבה ללמוד שם קודם התפילה. בוקר אחד אמר למי שנלווה אליו (לעת זקנתו) דער אלטער איז געווקמען צו מיר אונדפריי - ה'זקן' היה אצלי בבוקר... נרעש הבחור על שזכה לשמוע מראש הישיבה על גילוי נשגב שהיה לו... ושאל בהתרגשות האם הכוונה ל'אלטער' (הסבא) מקעלעם (קלם) או ל'אלטער' מסלבודקה... נענה לו רבי דוד, כוונתי לאותו מלך זקן וכסיל... חזר הבחור ושאל, לשם מה הוא הגיע ומה היה רצונו, השיב לו הרה"י, הוא רצה עוד חמש דקות... והוסיף לומר, כל המלחמה שלי היא על חמש דקות אלו, אם אכנע לו בהם ואוותר עליהם אזי למחר הוא מבקש ממני עשר דק', וכן על זה הדרך עד שיכניע אותי לגמרי...

פעם אמר המשגיח דליעקוואד הגה"צ רבי נתן וואכטפויגל זצ"ל שהיום בבוקר ראה 'שבויים' וניסה להתעסק ב'פדיון שבויים' אך לא עלתה בידו... לא הבינו השומעים את דבריו, כי היכן ראה 'שבויים' ולמה ירמזון מיליו, הסביר

הזריות, וכלשונו 'ודבר זה ידוע כי נקרא איש כאשר הוא זריו', והיינו שמי שאינו זריו אינו בגדר 'איש'... וכתב עוד (שם פ"ב, ע"י"ש) שהמתעצל נחשב כמי שאינו בעולם כלל... ויסוד נאמן לדבריו מצינו בדברי רבותינו הראשונים, וכמו שכתב רש"י (ד"ה א' יא כב) 'בן איש חי - כי בן מנהג בני האדם כשרואים אדם זריו אומרים זה בולו חי, וכן כתב עוד על הפסוק (שמואל א' כה ו) 'ואמרתם כה לחי - בן ראוי לאיש חי, לאיש זריו וחשוב', וכיו"ב כתבו גם התוס' (ע"ז ו. ד"ה אלא) על האמור לנח שיכניס לתיבה 'מכל החי' - 'שיהא בולו בריא וזריו', והרי ש'חי' היינו 'זריו'.

בא וראה מתן שכרם של בעלי הזריות, שהנה אמרו חז"ל (ב"ב עח:): לפרש הא דכתיב (במדבר כא כז) 'על בן יאמרו המושלים בואו חשבון תבנה ותכונן עיר סיחון' - המושלים אלו המושלים ביצרם, בואו חשבון בואו ונחשב חשבוננו של עולם, הפסד מצוה כנגד שכרה, ושכר עבירה כנגד הפסדה, תבנה ותכונן אם אתה עושה בן, תבנה בעולם הזה ותכונן לעולם הבא'. ומבאר המהרש"ם מבערו'אן ז"ע (תכלת מרדכי אות טז) מה שאמרו חז"ל אם אתה עושה בן תבנה בעולם הזה, שהרי שכר מצוה בהאי עלמא ליכא, אלא, שזה רק על עצם המצווה, אבל על הזריות - שממחר את עצמו לקיים המצווה, על זה ישולם שכרו בעולם הזה, והנה במנהג המלחמות - המקדים עצמו כנגד השונא הוא החוק. ומי שאינו מתחיל אלא ממתין עד שיקומו אליו למלחמה, הוא החלש (וכן מצינו בשמואל א' יד, ע"י"ש), והנה סיחון לרוב חזקו החל הוא את המלחמות, וכמו שנאמר (פסוק כג) 'ויבא יהצד וילחם'... וכן 'והוא נלחם במלך מואב הראשון' (פסוק כז), ולכן ניצח במלחמותיו, וזהו שאמר הכתוב על בן יאמרו המושלים בואו - פי' אלו שמזדרזים לבוא כנגד היצר - על זה הזריות אם אתה עושה בן תבנה בעולם הזה, שיקבלו שכר טוב בהאי עלמא על הזריות בקיום המצוות.

קריאה של חיבה - הכנה לקראת החג

בפרשתן (א א), 'ויקרא אל משה, ופירש רש"י, 'לכל דברות ולכל אמירות ולכל צוויים קדמה

(שמות יב יז) 'ושמרתם את המצות - רבי יאשיה אומר, אל תהי קורא את המצות, אלא את המצות, בדרך שאין מחמיצין את המצה כך אין מחמיצין את המצוה אלא אם באה לידך עשה אותה מיד' (כלשון רש"י שם).

וכתב ה'ארחות צדיקים' (פ"י) מידת הזריות היא תחילה לכל המידות. והיינו טעמא, כי מלבד שנצרך האדם לקנות את מידת הזריות כדי להתגבר על טבע העצלות והכבוד שמיסוד העפר שבו, הרי הזריות היא הראיה וההוכחה על רצונו לעשות מצוות ה', וכדרך כל דבר שחביב על האדם שהוא מודרו לעשותו. וכמו שכתב ב'מסילת ישרים' (פ"ז) וז"ל, ותראה שהאדם אשר תלהט נפשו בעבודת בוראו, ודאי שלא יתעצל בעשיית מצותיו, אלא תהיה תנועתו בתנועת האש המהירה, כי לא ינוח ולא ישקוט עד אם כלה הדבר להשלימו.

הוסיף ה'מסילת ישרים' שהזריות עצמה תעורר את חפץ ותשוקת הלב, שהיא העיקר בקיום המצוות, וכלשונו, ואמנם התבונן עוד, שכמו שהזריות הוא תולדת ההתלהטות הפנימי, בן מן הזריות יולד ההתלהטות. והיינו, כי מי שמרגיש עצמו במעשה המצוה כמו שהוא ממחר תנועתו החיצונה בן הנה הוא גורם שתבער בו תנועתו הפנימית כמו בן, והחשק והחפץ יתגבר בו וילך. אך אם יתנהג בכבודות בתנועת איבריו, גם תנועת רוחו תשקע ותכבה. וזה דבר שהנסיון יעידהו. ואמנם כבר ידעת, שהנרצה יותר בעבודת הבורא, יתברך שמו, הוא חפץ הלב ותשוקת הנשמה וכו', ואולם האדם אשר אין החמדה הזאת לזהמת בו כראוי עצה טובה היא לו שיזדרו ברצונו, כדי שימשך מזה שתיוולד בו החמדה בטבע, כי התנועה החיצונה מעוררת הפנימית, ובודאי שיותר מסורה בידו היא החיצונה מהפנימית. אך אם ישתמש ממה שבידו, יקנה גם מה שאינו בידו בהמשך, כי תולד בו השמחה הפנימית והחפץ והחמדה מבח מה שהוא מתלהט בתנועתו ברצון. עכ"ל.

ואכן כבר איתא במדרש (במ"ד י ה) 'שכל מעשיהם של צדיקים בזריות', הפליג בדבר המהר"ל מפראג ז"ע (נתיב הזריות פ"א) לבאר מה שנאמר (מלכים א' ב ב) 'וחזקת והיית לאיש', שהכוונה שירגיל את עצמו במידת

להם, ראיתי שני בחורים השבויים ביד היצר הרע שאינו לא הצלחת... (הובא בלקט רשימות בענייני תפילה עמ' עז).

ב) 'ברכו ה' מלאכיו גבורי כח עושי דברו לשמוע בקול דברו' לפסוק שבירוש פרשתן 'ויקרא אל משה, כי צריך האדם להיות 'גבורי כח' לקבל על עצמו עול מלכות שמים ולהיות מוכן לעשיית המצות, להיות מ'עושי דברו לשמוע בקול דברו', וזאת למדנו ממה שנאמר 'ויקרא', שקדמה קריאה לציווי.

והזמן גרמא בעמדנו לקראת חג הפסח הבעל"ט לעסוק בהכנה רבה לקראת היו"ט הקדוש הקרב ובא²¹. וכך ביאר הרה"ק ה'תפארת שלמה' זי"ע (שבה"ג ד"ה מצות, ובש"ט) בלישנא דקרא (ו ט) 'מצות תאכל במקום קדוש בחצר אהל מועד יאכלוה', כי בא הכתוב להזהיר את האדם לטהר עצמו ולהכשיר את פיו²² ואת גופו להיות ראוי שיבנם לתוכו המצה ושהיא תאכל במקום קדוש, ועי"ז יתקדש מקומו להיות בחצר אהל מועד. ובדרך זה ביאר מאמר ההגדה 'יכול מראש חודש תלמוד לומר ביום ההוא', שנרמז בזה כי כבר מראש חודש יתחיל בהכנה וילמד עצמו 'לומר' את המצות הנוהגות ביום ההוא - בליל התקדש חג²³.

ביו"ב כתב הרה"ק ה'שם משמואל' זי"ע (ויקרא תרע"א בסופו), וז"ל, יש להבין למה הקדים לאמור להם מצות הפסח בר"ח מאחר שמקחו בעשור, ובמכילתא שדוקא בעשור ולא קודם, והביקור הי' אחר הלקיחה

קריאה, לשון חבה, לשון שמלאכי השרת משתמשים בו, שנאמר (ישעיה ו ג) וקרא זה אל זה, אבל לנביאי אמות העולם נגלה עליהן בלשון עראי, שנאמר (במדבר גג ד) ויקר אלוקים אל בלעם. וביאר הרה"ק ה'חידושי הרי"ם' זי"ע משמעות ה'קריאה' שעניינו הוא 'הכנה', כלומר שלא נתגלה הקב"ה בפתע פתאום, אלא משה רבינו הבין והזמין עצמו, לעומת זאת אצל בלעם הרשע היתה התגלות בלא הכנה מקודם, ועל כן אינה אלא כדבר 'ארעי' - שלא נשאר אצלו רישומא דקדושה מאותה התעלות, כי בלא שיכין האדם את עצמו להיות מוכשר וראוי לקלוט בקרבו אותה השפעת הקדושה הרי חסר ה'כלי' שיחזיק את הברכה. ורמז לדבר מה'תרגום' על הפסוק 'וקרא זה אל זה' - ומקבלין דין מן דין, והרי ש'קרא' הוא מלשון מקבלין, כי על ידי ה'קריאה' וההכנה זוכים לקבל את הארות הקדושה לאורך ימים.

וכך הוא לעניין כל דבר שבקדושה וכל עשיית מצוה שצריך להקדים את עסק ההכנה לקראתה, וכמו שמצינו בגמ' (תענית יב.) 'כל תענית שלא קיבל עליו מבעוד יום לאו שמיה תענית', והרי שאין ערוך למצוה בלא שיזמין עצמו ויתכונן לקראת עשייתה, ובוה מבאר מה שמסמיך המדרש (רבה א א) את הפסוק (תהלים קג

כ. וכבר פירשו במה שכתב הרמ"א בריש הלכות פסח (סי' תכ"ט ס"ב) 'ונוהגין להרבות קצת באכילה ושתיה ביום אחר החג והוא אסרו חג', ולכאורה מה מקום למנהגי 'אסרו חג' עוד בטרם התקדש חג, ומן הראוי היה לכתבו רק בסיום הלכות הפסח, אלא שרצה הרמ"א להזכירנו כבר בתחילת ההכנות לחג תזכור כי עוד מעט מגיע אסרו חג וכבר יעבור החג... על כן החכם עיניו בראשו לדעת להתכונן לקראת החג ולנצל את הימים הקדושים כפי יכולתו. כא. והנה מי שנבלע בפיו טעם דיבורים אסורים עליו לקיים בעצמו 'הגעלת כלים' - להגעיל ולהכשיר את פיו כדי שיפלוט את טעם האיסור. ועל כך בכה פעם הרה"ק רבי בעריש מביאלא זי"ע בדרשת 'שבת הגדול', שרבים שואלים אותו כיצד מכשירים כלים שונים, ואין דורש ואין מבקש להכשיר את הפה כדי שיוכל לאכול בו את המצה בקדושה ובטהרה.

כב. מסופר על בן אחיו של הרה"ק רבי שלמה מקארלין זי"ע שהיה מקורב אליו ביותר, שנה אחת קודם הפסח שלח אגרת אל דודו הרה"ק בה כתב שב"ה יש לו בשר ודגים מצות ויין לפסח, ולא חסר לו אלא 'פסח' לפסח, ע"כ מבקש שישלח לו 'פסח אויף פסח' ('פסח' לפסח), החזיר לו הרה"ק כיצד אוכל להכניס את ה'פסח' בתוכני שק של חמץ... ודי לחכימא ברמיזא שצריך להכשיר עצמו כדת וכדין ורק אז יוכל להיכנס בו אור היו"ט.

וכך אומרים משם הרה"ק מסאטמאר זי"ע שנהוג עלמא לומר בכל ימי השנה כשרוצים לזלזל במאן דהו 'אוי הנך 'חכם' של מה נשתנה', ומדוע אין גוערין בו שהוא 'רשע' של מה נשתנה או לכה"פ 'תם', הוא מותיב לה והוא מפרק לה, כי הנה 'חכם' זה בא בליל ט"ו בניסן ומתחיל לשאול מה העדות והחוקים אשר ציוה ה'... היכן היית עד היום... זה כבר עידן ועדנים הכל עסוקים בבירור 'מה העדות והחוקים', וזה בא עתה כמי שנפל בזה הרגע מן השמים והכוכבים... ושואל, אמור נא, מה העדות והחוקים... לזה ה'חולם' מדמים את מי שרוצים לגעור במשך השנה ומכנים אותו 'חכם' של מה נשתנה.

הכנה יוכל לזכות בהם. ועל כך עונים לו 'אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן', ומלשון 'אפיקו מן' (פסחים קט"ז), ונרמז בזה על עניין ה'כלים' ('מאן בלשון הגמ' היינו כלי), ור"ל, שבפסח עצמו ניתן להוציא מבחי' כלי - שאין צריך להכין את ה'כלי' לקבל את האורות העליונים, אך לאחר הפסח אין 'מפטירין' ואומרים הוציאו כלים, כי אם לא יכין עצמו קודם הפסח לא ישאר אצלו ההארות הנשגבות שזוכים להם כליל הסדר, ורק אם יתבונן על ידי העדות והחוקים יזכה שיחא להם קיום וישארו בקרבנו לאורך ימים, ואז יזכה כי יהיה 'סדר' לכל השנה...

גם צריך להתפלל אל הקב"ה שיוכחו להיכנס ליו"ט כדבעי²¹, וכמו שאמר הרה"ק ה'בית אברהם' זי"ע (ויקרא) וז"ל, 'שואלין ודורשין בהלכות החג לפני החג שלושים יום', ואיכא מאן דאמר ב' שבתות (פסחים ו). שואלין היינו מבקשין מהשי"ת, ודורשין הוא כמו דכתיב (ירמיה ל יז) 'ציון היא דורש אין לה', מכלל דבעי דרישה (ר"ה ל), שיוכה אריין גיין אין יו"ט (להיכנס ליו"ט)²².

דוקא ולמה הקדים כ"כ. אך י"ל דעשרה ימים אלו הם בנגד עשרת ימי תשובה וכו', כמו"כ עשרה ימים אלו, שהרי נאמר 'משכו ידיכם מע"ז', ובכלל ע"ז הם כל הרצונות שלא לה' המה... זה היה עבודתם בעשרה ימים אלו, וכן נשאר זה לדורות, ולפי טהרת הלב ויחוד המעשה שבימים אלו זוכין אח"כ להארה אלוקית בימי הפסח²³.

הרה"ק ה'בת עין' זי"ע (פסח ד"ה חכם) מבאר בהאמור בהגדה של פסח 'חכם מה הוא אומר, מה העדות והחוקים והמשפטים אשר צוה ה' אלוקינו אתכם, ואף אתה אמור לו כהלכות הפסח אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן', שהנה איתא מהאר"י הק' (פע"ה שער חג המצות פ"א) שהארות ליל הסדר יורדים מן השמים באיתערותא דלעילא ובבחי' 'דילוג', וכל אחד מישראל יכול לזכות להשגות גדולות ונפלאות למעלה מכפי מדרגתו, וממילא שואל ה'בן החכם' מה העדות והחוקים - מה צורך יש בהכנה בתורה ובמצוות ולעשות את עצמו 'כלי קיבול' לכל אותם הארות, והרי אף בלא

כג. מסופר על הרה"ק רבי יואל מסאטמאר זי"ע, שפעם נכנסו אליו עסקנים בחודש ניסן ורצו לדבר עמו בעניני ממונות של מוסדותיו הקדושים, אך הוא סירב לקבלם ונימוקו עמו, כי אמר הרה"ק רבי יהושע מקראלי זי"ע מי שאינו זוכה לרוח הקודש כליל הסדר אינו בגדר אנושי [והגה"צ רבי משה אריה פריינד זצ"ל גאב"ד ירושלים ת"ו שהיה מצאצאי הרה"ק מקראלי, מסר בשם זקיני בנוסחא חריפה הרבה יותר 'מי שאינו זוכה לגילוי אליהו כליל הסדר וביום הכיפורים סימן מובהק הוא שלא עמדו רגליו על הר סיני', ובוודאי התכוון בזה לעורר את עדת מרעיתו להתכונן כראוי לקראת ליל הסדר], ובכך אמר לאלו שביקשו לדבר עמו בעניני ממונות שיבואו אליו אחרי החג. כד. הגה"צ רבי חיים ברים זצ"ל היה אומר שהוא הכיר יהודי בעיה"ק ירושלים שהיה מתפלל ומתחנן אל ה', רבש"ע נתת לי חלות ללחם משנה, יין לקידוש והבדלה, ושאר צרכי שבת, אנא ה', הב לי 'שבת' ליום השבת, כלומר שלא אסתפק באכילת חלות ושתיית יין, אלא ארגיש את עצם נעימות וקדושת יום השבת. אף אנן נעני ונאמר, רבש"ע אתה נותן לנו צרכי החג, אנא ה' תן לנו גם 'פסח' לפסח...

כה. ובכלל 'שואלין ודורשין' הוא לשאול ולבקש ולהתחנן שיזכה להיות נזהר ממשוהו חמץ, ויהיה לו סייעתא דשמיא לקיים את מצוות החג כדבעי. וכמו שסיפר הרה"ק ה'שפע חיים' זי"ע על אחד מהצדיקים שמצא גרגיר חיטה בתוך תבשיל המרק בעצם חג הפסח, נחרד הצדיק ותמה על מה עשה לו ה' ככה, כלילה הוא שאל הצדיק שאלת חלום מדוע אירע לו כך, וגילו לו מן השמים שלא היה כאן כל חסרון מצד עבודת הבית בבדיקת וביעור החמץ, אלא שמן השמים סיבבו שעוף יעבור עם חיטה בפיו מעל ארובת הבית ויפול הגרגיר אל תוך הקדירה, ואירע לו כזאת על ששכח להתפלל אל ה' שישמור אותו מאיסור חמץ.

ומפורסמת עובדא כיוצא בזו שסיפר הרה"ק רבי יצחק מנעשכ"ז זי"ע (נדפס בהקדמה לספח"ק בעש"ט עה"ת אות מ), אשר פעם אחת ביקש מרנא הבעש"ט הק' זי"ע מתלמידו הרה"ק רבי דוד ממיקלאיוב זי"ע שיביא לו יין ממדינת 'בסרביא' לחג הפסח, והזהירו מאד שישתדל להשגיח ולשמור את היין מכל חשש איסור ובתכלית ההידור. נסע התלמיד במסירות ושהה בעיר 'טילנעשט' אשר ב'בסרביא' ונתעכב בבית הגתות בחודשי אלול ותשרי (במקום שהיה רגיל לשהות בצל רבו בימים הנוראים והמועדים) להשגיח בכל עת יצירת היין, מבצירת הענבים ועד דריכתם. מתסיסת היין ועד שפיכתו לתוך כדים בלי שום היסח הדעת, והרבה טרחות ויגיעות השקיע בעינא פקיאח על כל פעולה ופעולה שיעשו בכשרות הראויה למהדרין מן המהדרין, ואף לאחר חג הסוכות נתעכב שם עוד כמה שבועות עד אחר גמר תסיסת היין כדי שיוכלו להכניסו לחביות.

באר הפרשה - פרשת ויקרא

החודש הזה לכם – מעלת חודש ניסן

רבות הפליגו בספרים במעלת חודש ניסן, וכמו שכתב השל"ה הקדוש (מסכת פסחים פרק נר מצוה אות ז) על הכתוב (שמות יב ב) 'החודש הזה לכם ראש חדשים', שבחודש ניסן יש לכל ימי החודש קדושת 'ראש חודש'. בה אמר ה'מגיד' לה'בית יוסף' (פרשת אמור), וז"ל, 'והנה עתק עת דודים' (יחזקאל פ"ח), אלו הימים הקדושים של חודש ניסן.

צא ולמד עוד ממה שהובא ב'אגרא דכלה' (פקודי ד"ה ביום החודש) וז"ל. 'קבלנו, דאותן י"ב ימים הראשונים הניסן, ימי הקרבת הנשיאים, המה כח כללי ל"ב חדשי השנה, כל יום רומז לחודש שלם, כן שמענו מאדמו"ר הרמ"מ [מרמנוב] זצ"ל. וזפי הראות יכולין להתבונן בכל יום איזה מאורעות יהיה בחודש אשר הוא נגד היום ההוא, וכבוד אדמו"ר הרה"ק רבי יעקב יצחק [ה'חווה' מלובלין זי"ע] היה כותב ברוח קדשו בכל יום

ויהי ככלותו עבודתו הקשה והמייגעת זכה להטעין על עגלתו כמה חביות יין מהודרות שמורות וכשרות לפסח. בשמחה רבה יצא לדרך אך היו לו טלטולי דרך קשים ביותר מחמת קלקול הדרכים בימות הגשמים, וממש היה לו 'מסירות נפש' בכל פרסה ופרסה שנסע, בפרט שלא הסיח דעתו משמירת היין אפילו לרגע כמימרא – ביום ובלילה. לאחר כל העמל והיגיעה עלה בידו להביא היין למעזיבוז' עד לפני פתח בית רבו. תיכף ומיד נכנס אל הבעש"ט כדי לבשר לו בשורה טובה שהשיג לו יין כשר בשמירה מעולה כחפצו, באותו רגע שעמדה העגלה לפני בית הבעש"ט לבדה עבר שם 'קאזאק' (קוק) – גוי משומרי העיר, שהיה מפקח על מבריחי יי"ש מבלי לשלם מכס לאדון העיר, ומשראה את החביות חשש אולי יש יי"ש בתוכן וע"כ צוה לפתוח תיכף ומיד את החביות לבדוק אם אינן יי"ש, ולא זז משם עד שפתחו החבית והכניס הגוי את חרבבו, ומשנוכח לראות שזהו יין הלך לו לשלום, אך 'הזיקו בידו' שהרי היין נאסר בזה משום יין נסך.

אין לשער צערו הגדול של רבי דוד, שאחר כל היגיעות והטרחות נתקל בגוי ערל שברגע כמימרא הולך את כל עמלו לטמיון, ונכנס בבכיה ונפש עגומה אל הבעש"ט, ואמר לו יודיעני רבינו על מה נעשתי כך, בשעה שמסרתי נפשי לדבר מצוה. ענה לו הרבי, אכן מסרת נפשך בשמירת היין, אבל שכחת את 'עיקר השמירה' והיא 'אם ה' לא ישמור עיר שוא שקד שומר' (תהלים קכ"א), ומכיוון שכן לא התפללת לפני הקב"ה שיעזרך לשמור היין היטב אירע מה שאירע.

ולדידן, אין לנו כל השגה בצדיק הנ"ל, אבל ללמדנו בא שלא להסיח דעת בכל עת וענין מהבורא יתב"ש, לבוא אליו ולהתחנן לפניו שיצליח אותנו בכל דרכינו.

מידי שנה בשנה אחר אפיית מצות היה הגרי"ז סאלאוויצ'יק מבריסק זי"ע עולה לביהמ"ד דחסידי קארלין, פעם גש שם את החסיד המפורסם רבי יהושע העשיל הלטובסקי זצ"ל, מזקני חסידי קארלין ומנקיי הדעת שבירושלים, וסיפר לו החסיד על אחד הצדיקים, שהיה מהדר מאד באפיית מצות בחומרות ודקדוקים שונים, שנה אחת בצאתו מאפיית המצות אחר שעות רבות של יגיעה ועמל, החזיק את מצותיו בחביבות מתוך שבח והודאה להקב"ה על שזכה לאפות מצות כשרות ומהודרות, עודו צועד בדרכו פגע ביהודי פשוט המהלך כנגדו ומצות בידו, משראהו הצדיק ביקש אותו להחליף עמו מצותיו. שמח האיש על ה'עסק' הלז כמוצא שלל רב, וכך עשו, והיו תלמידי הצדיק תמהים מאד על הדבר הזה, איך הסכים לוותר על המצות המהודרות בכל פרטי ודקדוקי הדינים ולקבל תמורתן מצות פשוטות, עד שנתברר להם שאותו איש פשוט סיים את כל ספר תהלים באותו יום והתפלל להקב"ה שלא יכשל בחשש חמץ במצות, על כן החשיבם הרבי כל כך.

משסיים החסיד לספר עובדא זו, שאלו הרב מבריסק מה מלמדנו מעשה זה, השיב החסיד ואמר בפשטות, לימוד גדול שנינו כאן – שהצדיק העדיף מצות שנאפו בכח התפלה יותר מן המצות שנאפו בעמל ויגיעה של בני אדם, אף שהיו בתכלית ההשתדלות שיצאו כשרות ומהודרות ללא פקפוק.

נענה הרב מבריסק ואמר שלדעתו יש ללמוד, כי על ידי אמירת התהלים בתמימות ובלב שלם סיבב הקב"ה שיקבל את המצות שהרבי עמל עליהן ודאג שיהיו בתכלית ההידור, ואלו ואלו דברי אלוקים חיים, ללמדנו כוחה של תפלה. כו. הנה אמרו חז"ל (תענית י.) כי רק בז' במר חשוון מתחילים לשאול על הגשמים 'ט"ו יום אחר החג כדי שיגיע אחרון שבישראל לנהר פרת', והיינו שלא יצטערו עולי רגלים בדרכם לשוב לביתם כשיזלפו גשמים על ראשם. ומעתה יש להקשות שלפי זה היו צריכים להפסיק לשאול גשמים מא' בניסן שהוא ט"ו יום קודם חג הפסח, כדי שלא יצטרכו עולי רגלים לכתת רגלם בדרך הליכתם לירושלים לקראת חג הפסח בתוך הגשמים. ויש שתירצו,

המעותדים לבוא, ויש ביד האדם לזכות או לעוון ותעצומות הנפש שיוכל תמיד להתחזק ולהתחיל את עבודתו מחדש, ולא להתפתות מיצרו המרמהו שכבר אין לו תקנה ח"ו.

ובך איתא מהרה"ק ה'חידושי הרי"ם' זי"ע (ליקושי הרי"ם פר' החודש) וז"ל. וענין חודש הוא מה שנותנים כח לכל איש ישראל בשמניע ראש חודש לעורר עצמו מחדש לעבודת ה'. ואף שכן הוא בכל חודש, אמנם נוסף עליהם החודש הזה שהארתו נותן כח להתעוררות על כל חדשי השנה. וזה ענין 'ראשון הוא לכם' (שמות יב ב) - שראשון הוא הכולל כל כוחותיו של אדם. והנה הכח שיהא ביכולת לאיש להתעורר הוא עצמו עם כל הראשית שלו (היינו עם כל כוחותיו) מושג בכח יציאת מצרים (וכן איתא באמת ליעקב לאדמוה"ו מסאדיגורא, ועוד).

עוד איתא מהרה"ק ה'חידושי הרי"ם' זי"ע (ליקושי הרי"ם פר' בא) וז"ל. 'החודש הזה לכם' - המדרש כאן (שמו"ר טו ב) מפרש הרבה שהכל מסור בידינו עיי"ש. ואם היה אדם יודע מזה, מה שהוא, ומה שיש בידו לעשות, בוודאי לא היה מבטל אף רגע אחד, עכ"ל.

וזה לשון הרה"ק ה'חידושי הרי"ם' זי"ע (ליקושי הרי"ם ניסן) החודש הזה שמו הוא למעלה מהטבע (ניסן

מה יהיה בכל החודש, כנודע הדבר בפרסום לחבורתינו קודש, ובאותו השנה שנתבקש בישיבה של מעלה בחודש מנחם, לא כתב אלא עד מנחם, והענין הוא בפרסום, עכ"ל.

בדברים הללו כתב גם הרה"ק ה'הדגל מחנה אפרים' זי"ע (בא ד"ה החודש) לבאר הטעם שנקרא חודש ניסן בתורה בשם 'חודש האביב' (שמות יג ד) כי 'אביב' הוא אותיות 'אב י"ב', שהוא אב לכל הי"ב חדשים (עיי"ש עוד מה שמאריך בדברים נשגבים), ועוד בזה כי 'אביב' אותיות 'בי אב' - שהוא אב וראשון לכולם.

ומ'סגולת' הזמן להתחזקות באמונה, וכדברי הנצי"ב ב'העמק דבר' (שמות יג ד) על הפסוק 'היום אתם יוצאים בחודש האביב' - שאין צריך להרבות בחודש ניסן בפעולות להשרשת האמונה, אלא די בהכנה מועטת, ובזה מבאר הטעם שנזכר כאן 'חודש האביב', שכשם שזמן זה מסוגל לזריעה הרבה יותר מבשאר חדשים, כך גם האמונה נקלמת בלב ביותר עתה בימים אלו.

גם הם ימי הבושר להתחדש בעבודתו ית"ש, וכדאיתא מהרה"ק רבי צבי הירש מרימנוב זי"ע (בארות המים פר' החודש ד"ה ראש) 'החודש הזה לכם ראש חדשים' - 'החודש הזה' (חודש ניסן) הוא הראש לכל מיני התחדשות

שחשש זה שייך רק כאשר אדם חוזר לביתו שאז הגשמים היורדים עליו טורדים את שלוות נפשו, אמנם בשעה שהוא הולך לעלות ברגל, הרי כל דעתו ומחשבתו נתונים ברגשי קודש, הנני עומד לעלות ולראות בבית הגדול והקדוש שנקרא שמו ית' עליו, הנני עומד אני להקריב קרבן פסח... וממילא אף אם יפתחו ארובות השמים אינו חושב על 'זוטות' כגון דא... ועל כן ניתן בשופי להמשיך להתפלל 'ותן טל ומטר לברכה', ואין לחשוש לאותם שכבר יצאו מביתם לעבר עיר הקודש והמקדש.

כענין הזה נענה ונאמר, עומדים אנו 'סמוך ונראה' לחג הפסח הקדוש, והימים כה נעלים ומרוממים, ולאידך רבו הטירדות וה'בלבולים', אך אל ניתן לדברים חסרי ערך לאבד את ה'ראש'... אלא נרומם את עצמנו בדברים העומדים ברומם של עולם עד ששוב לא יפריעו לנו 'רוחות וגשמים'...

כז. הנה על זה החודש נאמר (בפייט לשבת החודש) שהוא 'חודש אשר ישועות בו מקיפות', וביאר הרה"ק ה'ישמח ישראל' זי"ע (פר' החודש ב) וז"ל, מאמר רבינו הקדוש מווארק זצלה"ה זי"ע, פי' הפיוט 'החודש אשר ישועות בו מקיפות' - מלשון החנווני מקיף, שהקב"ה ברוב רחמיו וחסדיו שואל ומלווה לנו בחודש הזה ישועות על סמך הזכות שיזכו אחר כך [כלומר, שבעתיד יתקנו דרכיהם ויהיו זכאים לקבל את הטובה והברכה], ומראשית כזאת הודיע אז במצרים 'בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלוקים על ההר הזה', וכדרשת חז"ל באיזה זכות, בזכות קבלת התורה שיקבלו אח"כ, ודבר זכות הזה מתעורר בכל שנה בחודש ניסן, שהקב"ה פועל ישועות על סמך הזכות שנהיה אח"כ זכאים, עכ"ל. נמצינו למדים כי המתחדש עתה בזמן המוכשר להתחדשות ומקבל על עצמו להיטיב דרכיו - הרי הקב"ה 'מלווה' לו כבר עתה את הישועות הנצרכות לו על סמך הבטחתו...

כח. מאד הפליג הרה"ק ה'אבני נזר' זי"ע (בתשובותיו או"ח סי' שלו) את קדושת הימים, וכפי שכתב לאחד משואליו כי ימים אלו יקרי הערך - שעה ליום יחשב.

באר הפרשה - פרשת ויקרא

יום ביומו, ולכן נקרא החודש - 'ניסן' ולא 'נס', להורות שיש בו ריבוי ניסים, והתנהגה ניסית שולטת, לכן בקל יכול כל אחד להיושע בכל משאלותיו.

מלשון ניסים) ובודאי פועל שיוכל כל אחד לפעול בעצמו להוציא עצמו מזה שטובע בטבע.

הוסיפו בה צדיקי בית רו"ן שלא זו בלבד ששם החודש 'ניסן' מורה שהימים הללו הם ימי ניסים לישראל, אלא שיש כאן בכדי להורות על ריבוי הניסים, כמו שדרשו (ב"מ לג.) על הכתוב (שמות כג ה) 'רובץ - ולא רבצן' ופירוש רש"י, 'רובץ - מקרה הוא לו שרובץ תחת משאו בפעם הזאת, ולא רבצן - הרגיל בכך, והיינו שהאות 'ן' מורה על רגילות וריבוי מידי

ועבדת את העבודה הזאת - מעלת עבודת 'ביעור' החמץ הנה 'עבודת הימים' כפשוטו היא בעסק הכנת הבתים לקראת פסח, בביעור החמץ והכשרתו לחג המצות, ואל יחשוב כי 'ביטול תורה' יש כאן ואולי עדיף לעסוק בתורה כהכנה דרבה לקראת ליל התקדש החג, כי

ב'אביר הרועים' (אות רסד) הובא עוד מה שהעיד עליו בנו הרה"ק בעל ה'שם משמואל' זי"ע, שבימי חודש ניסן היה אביו ה'אבני נזר' מסבב והולך בעולמות העליונים, ושמחמת גדול בהירות קדושת הימים אינו צריך לישון כלל (שם אות רצט).

כט. וכך הוא לשון הפייט (מוסף לשבת החודש) הינם ימים המבורכים, גם הזכרנו לשונו 'החודש אשר ישועות בו מקיפות', וביארו (עיי' 'ארץ צבי' להגה"ק מקווי'גלוב, פסח מועדים עמוד סג), מקיפות היינו 'הקפה' סביב הדבר, וכלומר שאף הדרך הסובבת את הישועה הנצרכת תבוא על מקומה בנקל ובניחותא, בשלום ובשלווה, כל הסובבים והמקיפים הנצרכים לדבר הישועה יבואו לו בנקל... כי רבים הם המתייסרים מרה בבואם לזכות בזש"ק, גם פעמים שהאדם נצרך לטרוח טירחא מרובה סביב פרנסתו, או קושי רב עד שהוא זוכה לראות קורטוב נחת דקדושה מיו"ח, ובחודש זה הישועות מקיפות - כל אלו ה'מקיפין' ג"כ יבואו לידי ישועתם וטובתם בתכלית.

באחד השנים בחול המועד פסח כשעברו החסידים לפני הרה"ק ה'לב שמחה' זי"ע להתברך בברכת החג, עבר שם אחד החסידים שמצבו היה קשה עד מאד, בהיותו שקוע בין הררי צרות וקשיים, מכמה וכמה הרפתקאי דערו עליה, אבל, לא היה יכול להאריך בפירוט הבקשה עקב ריבוי הקהל הממתניים אף הם לגשת מול פני הקודש, על כן הזכיר עצמו בקצרה, ואמר 'איך דארף א' ישועה ארום און ארום' [ביטוי השגור בפייהם של חסידי פולין, כשהיו רוצים להזכיר גם את 'סביבות' האדם ובני ביתו, וכלשון הכתוב (שמואל א' יז יח, וכפי שאומרים בסליחות לערב ר"ה) 'ואת אחיך תפקוד לשלום ואת ערובתם'], ענה לו הרבי, הרי על ימים אלו נאמר 'החודש אשר ישועות בו מקיפות'... (מלשון סביב והיקף).

ל. דבר שפתיים אך למותר ש'עבודה' זו היא מצוה שבגופו..., ובל יטריח את בני ביתו בעוד שהוא עצמו עושה 'והתעלמת', וד"ל. וכמסופר על הגה"צ רבי שמשון אהרן פאלאנסקי גאב"ד טעפליק זצ"ל, שפעם ראה בביהמ"ד אברכים השוקדים על תלמודם בהתמדה גדולה בערבי פסחים, והבין שבבית כמה מהם נצרכים לעזרתם בהכנות החג, עלה הרב על הבימה והכריז, בידי רשימת אלמנות המשוועות לעזרה בדחיפות למען צרכי החג, מי מוכן לעזור ולסייע להן. כאיש אחד ובלב אחד התאספו כולם לעזור ולסייע לאותן אלמנות. ביקש מהם הרב להתייצב לפניו בשורה ונתן בידי כל אחד פיתקא בו נכתב אדרעס (כתובת) של אחת מהמשפחות הזקוקות לעזרה, ויהי כאשר פתחו את הפתקים מצאו כל אחד כתוב בפיתקא שלו מקום מגוריו - שנשלח לסייע לבני ביתו. והייתה כוונתו להוכיח להם, שלא טוב הוא המעשה שהם מוכנים ומזומנים לסייע לאחרים יותר מבני ביתם, ולא באלה חפץ לה' שהרי כתיב (ישעיה נח ז) 'ומבשרך לא תתעלם'.

וכאותו 'מעשה' באברך שהלך ברחובה של עיר, ומרחוק הבחין בבריה מבריותיו של הקב"ה 'נופל תחת משאו' כשבידיו ועל גבו נישאים חבילי חבילין של מאכל ומשתה וכלי בית, וכבר הכין את עצמו לקיים מצות פריקה, וטעינה על גבו - עכ"פ חלק מהמשאוי, אך מכיוון שנתקרב הבחין שה'נושא' הוא אחד מבני ביתו, מיד ביקש ממנו 'טובה' והעמיס עליו גם את תיק הטלית-תפילין שלו... כמי שאומר, שמצוות עשיית חסד נאמרה רק בחברים וידידים ולא אצל הקרובים אליו.

ובאמת, כמה רעה וחולה היא הנהגה זאת, להיות אכזרי כעורב על בני ביתו, לרחק את הקרובים ולקרב את הרחוקים. וכזאת מצינו באחשוורוש אשר נראה כ'בעל חסד' הגדול ביותר, בעשותו את הסעודה וציווה על משרתיו

זאת חודש ניסן נקרא 'הזה', שנאמר 'החודש הזה לכם', ועל כך נאמר ועבדת את העבודה הזאת בחודש הזה, ללמד צריך לעבוד בחודש ניסן כאותה עבודה שבחודש תשרי. ומכאן 'זכר לדבר' עד כמה חשוב במרומים עבודת ישראל קדושים בימי ערבי פסחים.

הפליג בדבר בשו"ת 'מן השמים' (סימן עא) וז"ל, והחמירו בהם בכלליהם ובפרטיהם (של איסור חמץ בפסח), וכל המאריך בדקדוקיהן מאריכין לו ימיו ושנותיו.

ותתלהב נפשו בדברי ה'קב הישר' (פרק ז) בשם ספר 'יסוד יוסף' וז"ל. ויש קבלה בידי, כל מורה שאדם מטריח עצמו לכבוד יו"ט של פסח, והוא עייף ויגע בהטורח, אזי בעסק זה הוא הורג כל המזיקים הנקראים נגעי בני אדם, עכ"ל. והיינו שעל ידי זה מגרש ומבטל כל רע מעל עצמו.

מיהו צריך להשגיח ולזיזר מאד שכל עבודת הקודש של נקיון הבית מחמץ תיעשה מתוך שמחה וחרוה^ל ולא חלילה מתוך בעם ועצב^ל, רק ישיש

אדרבה זוהי ההכנה הראויה על ידי הטירחה בגופו ממש, וכמו שאמר הרה"ק רבי פנחס מקאריין זי"ע 'הטרחות שמורחין קודם הפסח על ידי זה שוכח האדם עסקי עצמו וכו' והוא בבחינת פושט צורה, ועי"ז ילבש צורה ויכול לקבל חיות ואור חדש לפסח' (אמרי פנחס השלם, ער"פ אות קסו) ל"א. והיה הרה"ק מבארדיטשוב זי"ע מפליג מאד בשבחן של ישראל העמלים לבער ולגרש כל זכר של משהו חמץ, ובקדושתו המליץ שפעולות אלו שוות לתקיעות שופר העולה קשר"ק, כי בערב פסח 'ראשי תיבות' שלהם הוא 'ק'ראצין 'ש'אייערין ר'יבין ק'עריין' (כולם ענין נקיון הם בשפת האידיש, לשפסף ולכבד את הבית מכל פירור של חמץ) והמלאכים העולים מהם הם קשר"ק וממליצים טוב על ישראל ל"ב.

והסמיכו לזה מה שאמר הרה"ק רבי ברוך ממעז'יבוז זי"ע (בוצינא דנהורא בא) לרמוז בלשון הפסוק (שמות יג ה) 'ועבדת את העבודה הזאת בחודש הזה', כי הנה מצינו בחודש תשרי שנאמר בו לשון 'זאת' וכדכתיב (טו ג) 'בזאת יבוא אהרן אל הקודש', לעומת

'לעשות כרצון איש ואיש', אולם אם כלפי כל העולם היה 'וותרן' ונוח במידותיו, אך כאשר ושתי המרתה את פיו ולא עשתה רצונו - ויקצוף המלך מאוד וחמתו בערה בו עד שגזר דינה להריגה...

וכבר היה מעשה באחד ששאל את אחד מגדולי הדור שליט"א בערבי פסחים, היות ונפל בדעתו 'חומרא' רבתי שצריך לנקות - לגרד ולשפסף כהוגן בין המרצפות (tiles between the) ובני הבית אינם מסכימים כל כך לקבל על עצמם 'חומרא' זאת, האם עליו לכופם על כך... אמר לו הרב אכן הידור גדול וחשוב ראוי הוא, אך ב'חומרא' כזו אין סומכין על הנשים, אלא אתה בעצמך צריך לעשות זאת במו ידיך...

שמעתי אומרים בשם עדי ראיה שזכו להיות נוכחים במשך כמה שנים בליל הסדר אצל הגאון רבי דוב בעריש וויידנפלד זצ"ל גאב"ד טשעבין, בכניסתו לביתו מביהמ"ד התחיל תיכף בעריכת הסדר כמנהג ישראל, ופתח ואמר 'קדש' ותרגם בשפת האידיש את משמעותו של 'קדש' כנהוג, וכן עשה בכל שאר הסימנים, אך כשאמר הסימן של 'שלחן עורך' סתם ולא פירשו, רק אמר זימנא חדא 'שלחן עורך' מבלי לתרגמו ולפרשו, והיה הדבר למילתא דתמיהה בעיניו. אחר גמר ה'סדר' שאל לפשר הדבר, ונענה, הנה בשאר הסימנים כיוונתי את הדברים לעצמי, 'קדש' שאני אעשה קידוש, וכן 'ורחץ' שאטול ידי, וכן כולם, אך ב'שלחן עורך' אמרתי לבית יעקב אלו הנשים שיכינו את השלחן במעדנים ומטעמים לכבוד יום טוב, וכשמצווים לאחרים אין צורך לחזור ולפרש שוב, ודי באמירה רכה תחילה...

לא. וכבר העיד הרה"ק בעל ה'שומרי אמונים' זי"ע שבשנה אחת החליט בתחילת ימי ניסן ש'השנה' הוא רוצה לקבל את שפעת הקודש הבא ומתגלית בליל חג הפסח, לכן הודיע למשמשי שימעיטו ככל היכולת מלהכניס אליו את הקהל, וסגר את עצמו בכל ימי ניסן ב'הכנות גדולות' לקראת ליל הסדר, וממילא לא סייע בגופו להכנות הנדרשות, אבל, משנכנס החג ראה שמעולם לא היה לו סדר 'חלש' מבלי השגות מוחין עלאין כאותו ה'סדר'.

לב. חסידים מספרים, שהגבאים של הרה"ק ה'בית אהרן' זי"ע רצו להחליף את השולחנות ולקנות חדשים לפסח, גער בהם הרה"ק ואמר, וואס וועט דער בארדיטשובר זאגן - מה יאמר הרה"ק מבארדיטשוב, תדעו שהרעש והקול העולה משפשוף וגירוד השולחנות עולה למעלה ומבטל כל מיני קטרוגים מלמעלה.

לג. וכלפי אלו המתלוננים על 'קושי השעבוד' בערבי פסחים יסופר בזאת, כי פעם נכנס הגה"ח רבי נטע ציינווירט זצ"ל לביהמ"ד בימים שקודם הפסח, ופתח ואמר לסובביו 'מנהג אבותינו בידינו לעשות יום תפלה ותענית על

באר הפרשה - פרשת ויקרא

וישמח ליה בזכות גדולה זו שנפלה בחלקו לעשות נחת רוח לבורא יתב"ש ולקיים מצוותו ליה.
 והבי מתאמרא משמיה דהרה"ק רבי שמחה בונם מפרשיסחא זי"ע, דבכל המצוות כולן אין ראוי להרבות בחומרות יותר מדי, אולם בהלכות פסח כדאי להחמיר, כי כל חומרא וחומרא הן כתכשיטים לכלה, לפיכך דבר פשוט הוא שצריך לעשותן בשמחה וברוגע ולא מתוך עצבון וכעס חלילה, דומיא דקישוט הכלה הנעשה מתוך שמחה גדולה ויתירה.

בדרך רמז אמר הרה"ק רבי אשר מסטאלין זי"ע בפסוק (שמות לד יז) 'אלהי מסכה לא תעשה לך', וסמך ליה (פסוק יח) 'את חג המצות תשמור', כי מילתא דשכיחא היא שבאים לידי כעס בעת ההכנות לחג הפסח וכן בחג עצמו, והרי אמרו חז"ל (שבת קה:): כל הכועס כאילו עובד ע"ז, לכן הזהירה תורה שבימים אלו יזהר ביותר שלא לעשות 'אלהי מסכה' זה הכעס ליה, אלא בניחותא ורוגע ומתוך שמחה של מצוה ינקה את ביתו מכל משהו חמין ליה.

כל צרה שלא תבוא, וכיוון שנתרגשה צרה לפתחנו - ו'ערב פסח' שמה, אם כן מן הראוי להכריז על יום תפילה'... כמובן שבדבריו אלו הרגיע את הרוחות הסוערות, והבינו הכל דאדרבה יש לשמוח ולשבח להקב"ה על הזכות שנפלה בחלקנו, ובנים אנחנו לה' אלוקינו וזוכים לעשות רצונו.

לד. וכבר אמרו 'דבר נורא', דלכאורה אינו מובן על מה מקנטר הרשע ומתלונן - 'מה העבודה הזאת לכם', הלא פסח זמן חרותנו הוא, והכל יושבים בהסיבה כבני מלכים, ואין לך תענוג גדול מזה, ומה גרם לרשע למאוס בעת כזאת במצוות ה', הלא מסברא היה נראה יותר להתלונן בשעה שצמים ומתענים ביום הכיפורים, או בשאר קיום המצוות שאין בהן הנאת הגוף, אלא, אחר שהרשע רואה בערב החג איך כולם עומדים ומנקים את הבית בעצבון מתוך 'נערווען' (עצבים), ובמקום לשמוח בקיום מצות מלך מלכי המלכים מתרגזים ובאים לידי כעס ולכלל טעות, זה גורם לו למאוס בעבודת ה' ויצא שכרם בהפסדם ח"ו.

לה. דבר נפלא שמעתי מצדיק אחד שליט"א לרמז בלשון 'חגים' וזמנים 'לששון', כי הנה 'חג' הוא מלשון עיגול וסיבוב כידוע [ומלשון 'ובמחוגה יתראהו' (ישעיה מד יג) ופירש רש"י, אם בא לעשות בו ציורים עגולים מסבב אותו במחוגה], ורמז יש בדבר, גם כשה'זמנים' הם 'מסובבים' ומעורבבים (פארדרייטע צייטן), והוא בבחי' 'יחוגו וינעו כשיכור' (תהלים קז כז), ראשו סחרחר ומסובב מרוב טרדות היום וה'סיבובים' ברחובות עיר לצורך המועד... עדיין תהא בששון ובשמחה...

לו. בדרך צחות אמרו, דהנה אמרו חז"ל (ר"ה טז.) 'למה תוקעין ומריעין כשהן יושבין ותוקעין ומריעין כשהן עומדין, כדי לערבב השטן', ובתוס' (ד"ה כד) הביא בשם הירושלמי 'כד שמע קל שיפורא זימנא חדא, בהיל ולא בהיל, וכד שמע תניין אמר ודאי זהו שיפורא דיתקע בשופר גדול ומטא זימניה למתבלע, ומתערבב ולית ליה פנאי למעבד קטגור', ועל דרך זה ייאמר לענייננו לגבי עבודות הנקיון שהם בבחי' 'תשר"ק' וכנ"ל, שבפעם הראשונה בה 'תוקעים' ומנקים נבהל השטן ועדיין אינו נבהל לגמרי, אכן אם חוזרים ותוקעים - בעת אשר אחד מהתינוקות (או מהגדולים...) הכניס חמץ למקום הבדוק והנקי, וחוזר ומנקה ביישוב הדעת בלא כעס, אזי השטן נבהל לגמרי לנוכח מדרגתו של איש הלזה שכה כובש את יצרו ועושה רצון ה' מתוך שמחה ושלווה.

לז. ידוע בשם החיד"א לרמז בסמני הסדר קדש ורחץ הרוצה לקדש ולרחוץ את עצמו כרפ"ס ר"ת כ"ל ר"אשון פ"ה ס'גור יחץ מגיד - מה שאתה חייב להגיד תחצה לחצי ותרויח ע"י זה שמוציא מצה שתוציא את כל המריבות מתוך ביתך, שהרי מרוח כורך - כל מחלוקות כרוכות במרוח לשני הצדדים, והשכר שולחן עורך - מזוני, כי מצפון - מצפון זהב יאתה, בך הלל נרצה שתוכל לברך להודות ולהלל לבורא עולם ולהיות מרוצה לפניו.

לח. בכל מצב ישמור על יישוב דעתו ולא יאבד עשתונותיו, כי אז אין 'שמח וטוב לב' ממנו. באחת השנים כשפתחו את הדלת בליל הסדר ל'שפוך חמתך' - אצל הגה"צ רבי שמואל שמעלקא מסעליש זצ"ל מגדולי רבני אונגריין, מצאו את הגוי שקנה כיום את המול את החמץ מכל בני העיר על ידי הרב, והוא טען בתוקף שברצונו לחזור בו מן הקנין, - כי בני משפחתו ששמעו על כך הניאו אותו מלהתעסק ב'עסק' גדול כ"כ, בני משפחת הרב הבינו שלא יצליחו לשנות את דעתו של הערל, ובבהלה ניגשו אל אביהם - וכי עתה יעברו כל בני העיר על 'בל יראה ובל ימצא'... הרב לא נתרגש, ולא איבד עשתונותיו, ובשלוות נפש קרא לנכרי וכיבדו בלגימה המקרבת, וביקש לשמוע ממנו את בקשתו בפרוטרוט, הרב האזין בכובד ראש לדבריו, ולאחמ"כ התעמק בהרהוריו, והשיב לנכרי, הצדק עמך,

על הכעס כי סתם 'דבש' דבש דבורים הוא (עיי' נדרים נג. טור י"ד רי"ז סעי' י"ד) והדבורים יש בהם 'עכס' (ארס) אותיות כעס. והנה שני מידות הללו אינם טובות אף לשם שמים - כמו שהזכיר ה'מגיד' את ה'ב' (באזהרות שבריש 'מגיד מישרים') שאף במקום שנצרך לקנאות קנאת ה' צבאות עב"ז ימנע מן הכעס, כי אין טוב יוצא מזה. וזה אשר בא הכתוב ללמדנו כי כל שאור כל גבהות לבב וכל דבש כל כעס לא תקטירו ממנו אפילו לאישה לה' אפילו לשם שמים.

ולמדנו בן מה'מצה', כי החמץ תופח ורומה לכיס מלא אויר, והיא היא מציאותו ומהותו של ה'כועס' שממלא כריסו ב'אף וחימה', ובפרט שהמצה מורה על שפלות וענוה שהיא עיקר הגורם לסבול את הכל בנחותא ולא להתרעם ח"ו, שהרי הוא שפל בעיני עצמו ויודע שמצד הדין אינו ראוי לקבל מאומה².

אך היות והשעה מאוחרת מאד, וא"א להודיע לכל הסוחרים באישון לילה על ביטול המכירה, ובימים הקרובים חוגגים כולם בני הקהילה את ז' ימי החג, ע"כ, חוזר הנה בעוד כשמונה ימים, ואז נאסוף את כל השותפים ונבטל את המקח, ועתה חזור אל בני ביתך ותרגיע אותם שהכל יבוא על מקומו בשלום...!

לט. ומעניין לעניין באותו עניין, ידוע מאמר העולם ליתן טעם לשבח מדוע נקראת השבת שקודם חג הפסח בשם 'שבת הגדול', כי מדרך העולם שאין סועדים בשבת זו את סעודות השבת במקום שרגילים לאכול שם מדי שבת בשבתו, כי כבר הכינו את המקום לכבוד פסח ופינו משם את כל החמץ, והיינו שהשבת מוותרת משלה עבור הפסח, ואין לך גדול כמי שמוותר משל עצמו לרעהו..., והיא גופא הכנה דרבה לקראת חג הפסח. אימרה נפלאה שמעתי מאחד מגדולי האדמוריים שליט"א שהנה כתב ה'חק יעקב' שהמצה האמצעית שבה מקיימין את מנהג ה'חץ' תהא גדולה משאר המצות, ורמז יש בדבר שה'שובר' עצמו הוא הגדול ביותר.

הוסיפו על כך, לבאר הטעם שמצפינים ומחביאים את ה'חצי' הגדול, כי הנה צריך להוציא מה'קערה' ומהשולחן חצי מצה בכדי לקיים מנהג 'יחץ' ו'צפון', ואילו החצי השני זוכה להיות מונח על שולחן מלכים... נמצא שאותו 'חצי' שהוציאו הוא 'מפסיד'... וזאת באו ללמדנו כי זה ה'מוותר' הוא הגדול ולו משפט הבכורה...

מ. ביאור נורא מבאר הגה"ק ה'חתם סופר' זי"ע (דרשות דף רלז טור א) בלשון הכתוב (ו ט) 'מצות תאכל במקום קדוש', דמדת הענווה וההכנעה, שיהא האדם סובל הכל - גדלה מעלתה מכל הפרישות שבעולם המכונה 'קדוש', וזה מרומז בפסוק 'מצות תאכל' - מצה מרמזת על הענווה, והרי היא 'במקום קדוש' נמצא שהוא במקום הקדושה, ומוסיף ה'חתם סופר' - 'ועוד בה יתירה', כי 'בחצר אוהל מועד יאכלוה' - כי פרי שכר הענווה יאכלו אף בעולם הזה המכונה 'חצר' וטרקלין לעולם הבא.

ויתכן להוסיף על יסוד דבריו כי בהתאפקות מהכעס בענייני הבית ו'החצר'... וכמרומו בעניין המצה, הרי הוא מהפך ומעלה את ה'חצר' ל'אהל מועד' ומקדש את עצמו ואת ביתו בקדושה נפלאה...

ומעניין לעניין באותו עניין, שמעתי על אחד מהרבנים שליט"א שראה פעם אחת את אחד מגדולי הת"ח יורד מביתו ובידו 'צרוור' (שקית) האשפה כדי להניחה בעגלת האשפה הנמצאת ברחובה של עיר, אמר לו ה'רב' ל'גדול' שלום עליך רבי ומורי, שאלו ה'גדול', ומה למדת ממני עד שאתה קורא לי 'מורי ורבי', השיב לו הרב, למדתי ממך להוציא האשפה מבית החוצה... אמר לו ה'גדול', והרי גם בבית המקדש הייתה אחת מה'עבודות' - הוצאת הדשן מן המזבח... טען כנגדו ה'רב', מה דמיון יש בין בית המקדש לביתי הפשוט, מיד החזיר לו אותו גדול, אכן כל ימי הנני עובד לקדש את ביתי עד שיהא מקום ראוי להשראת השכינה...

וכבר כתב בספה"ק 'פלא יועץ' (סוף ערך גלות), כי מה שמגדדין את בעה"ב ממקומו בערבי פסחים וצריך לישב בין תנור לכירים מכפר בגלות כי מה לי בולו מה לי מקצתו. ובלבד שיכוין לשם כך וליקבלינהו באהבה רבה לט'. עיי"ש.

נוראות הובא משמיה דהרה"ק רבי לוי יצחק מבארידטשוב זי"ע, שעל ידי ההכנות להג הפסח יש ביד האדם להשיג מדריגת רוח הקודש, אך מדת הכעס מונעת ממנו מעלה נשגבה זו.

וכך מתאמרא בשם הרה"ק רבי חיים חייקל מאמרווא זי"ע (ונמצא כתוב בשערי אמונה להרה"ק רבי נטע אב"ד קאלביעל משנת תרנ"ט, ועוד ספרים) לבאר במה שנאמר בפרשתו (ב יא) 'כי כל שאור וכל דבש לא תקטירו ממנו אשה לה', כי הנה שאור מרמז על גאוה, כי הוא הגורם לעיסה להיות תופחת ועולה, דבש מרמז

באר הפרשה - פרשת ויקרא

שאר שבועיה - עקירת היצר הנרמו בחמץ

בתב הרדב"ז בתשובותיו (ח"ג תקע"ז ד"ה תשובה שניה) שעל פי דרך הפשט אי אפשר להסביר מדוע החמירה תורה כל כך באיסור חמץ דאסור במשהו ואסור בהנאה, (וכיוצא בחומרות אלו שלא מצינו בשום איסור), ועל כן אני סומך על מה שאמרו רז"ל במדרשות, כי

חמץ בפסח 'רמו' ליצר הרע והוא שאור שבועיה^{מא}, ולכן בלה גרש יגרש אותו האדם מעליו, ויחפש עליו בכל מחבואות מחשבותיו^{מב}, ואפילו כל שהוא לא בטיל, והוא אמת ונכון^{מג}.

זהבי נמי אמרו בגמרא (ברכות יז.) 'רבון העולמים גלוי וידוע לפניך שרצוננו לעשות רצונך ומי מעכב

מא. הרה"ק רבי יהושע מבעלזא זי"ע דקדק פעם בלשון המשנה (פסחים ב.) 'אור לארבעה עשר בודקין את החמץ לאור הנר', ולכאורה אינו מובן מאי דקאמר 'בודקין את החמץ' והלא בודקין את הבית מן החמץ שבו, ונשאר המהר"י בקושיא. בין השומעים היה גם בנו המהרי"ד זי"ע, שלימים חזר על קושיית אביו, ופתח ליישב את הקושיא במשל, למה הדבר דומה, לשני סוחרים שנסעו ליריד למכור סחורתם, והצליח ה' דרכם שבזמן קצר מכרו את הכל, ובשמחה הכינו את צעדיהם לחזור לביתם מוקדם יותר ממה שחשבו תחילה, כיון שכן החליטו לחזור רגלי, ויצאו לדרך, לאחר כמה שעות רצו לנוח מעט מעמל הדרך לתת תנומה לעפעפיהם, אך חששו לשלום צרור המעות, כיוון שלא ידעו היכן להחביא את צרור כספם, הביטו כה וכה, ויראו כי אין איש, כי אם עדר של פרות רועות באפר, על כן השכיבו עצמם על הזרעים, ואת צרור הכסף תלו על אחד העצים.

אך סוחרים אלו לא ידעו ולא הבינו שפרות אינן רועות לבדן בשדה מרעה, ויש כאן איזה רועה המנהיג את עדו, והוא אכן ראה איך שהם תולים את המעות על העץ, המתין הלה עד שנרדמו השנים, מיהר אל העץ - ונטל את כל הכסף לעצמו, אך חכך בדעתו כדת מה לעשות - אם יברח עם הפרות הרי הפרות מקימים קול רעש גדול בדרך הילוכם ויתעוררו הסוחרים משנתם ויתפסוהו בקלקלתו, ולאידך אם יברח בלי הפרות הרי בעל הפרות יקיים בו 'פסק', על כן מילא את התרמיל בגללים של הפרות תחת הכסף - כדי שלא ירגישו הסוחרים בקחתם את תרמיל המעות - כי ריק הוא, והשכיב עצמו במקום אשר שכב עד עתה, ואכן תחבולתו הצליחה, כאשר התעוררו הסוחרים משנתם שמחו בראותם את תרמילם 'מלא' תלוי על העץ והמשיכו בדרךם בשמחה, אולם כאשר פתחו את התרמיל חשכו עיניהם בראותם כי מלא הוא בגללים במקום הכסף, והביטו זה על זה בתדהמה ותמהו 'איך יתכן שהפרות הגיעו לראש האילן ונטלו את צרור הכסף ומילאו אותו גללים...' ובסכלותם אמרו, נו, וכי אפשר לנו לילך אל הרב לדון 'דין תורה' עם הפרות... ובכך סיים מהרי"ד את דבריו, כאשר הקהל משחק על טפשותם של הסוחרים, ולא הבינו כלל מה בין עובדא זו לקושיית מהרי"ד מבעלזא זי"ע.

בכל אותו זמן עמד בנו הרה"ק רבי אהרן מבעלזא זי"ע מן הצד והקשיב בכובד ראש לדברי אביו, ובתום דבריו התחיל כל גופו לרעוד מרוב פחד, ולשאלת החסידים הסביר באימה, שדברים עמוקים וטמירים גזו אביו בהאי עובדא, דהנה הסוחרים נשארו בקושיא מחמת טיפשותם, ואם היה להם קצת שכל בקדקדם היו מהפכים את הקושיות לתירוצים, דהנה דווקא מחמת שהוקשה להם - האיך יתכן שהפרות עלו על העץ ליטול צרור כסף, היו צריכים להסיק שוודאי היה שם רועה שהוא אשר עלה על העץ לגזול את כספם.

והנמשל, האדם ירד לעוה"ז עם תרמיל - זה הלב, ועליו למלאותו באבנים טובות ומרגליות על ידי קיום התורה ומצוות, אולם לפעמים נרדם האדם על משמרתו דומיא דהסוחרים שנתנו תנומה לעפעפיהם, ובשעה זו מרוקן היצה"ר את לב האדם מכל הרכוש שצבר בתרמילו, ומכניס תחתם גללים - עוונות ותאוות רעות רח"ל, אמנם בהגיע זמנים טובים מתעורר האדם משנתו ובודק את לבו, והוא נדהם למצוא שם 'גללים', אך במקום לבחון מאין מקורם של הגללים כדי להוציאם ולהחזיר לעצמו את רכושו הרי הוא מתייאש ומשלים עם מצבו השפל, אולם המשכיל מבין שהקושיות הן עצמן התירוצים, ויסיק שהיצר הרע הוא המכשיל את האדם בעת תרדמתו, כמאמר החכם ב'חובות הלבבות' (שער יחוד המעשה פרק ה) 'אתה ישן והוא ער לך', והוא אשר גזל ממנו את כל אוצרותיו, וימהר לרדוף אחריו ויתבע ממנו את רכושו ויעמוד על המשמר מכאן ולהבא שלא ירדם שנית, ולכן בזמנים טובים של אור לארבעה עשר 'בודקין את החמץ' ולא את הבית, כי עליו לחקור אחר שורש הדברים, מה מקור ושורש של החמץ, באיזה דרך מצא היצר פירצה למלאותו בכל אלו הגללים, ולהחזיר את האבידה היקרה זו הנשמה הטהורה של כל יהודי.

מב. רמז לדבר נתן הרה"ק רבי אהרן מבעלזא זי"ע במה שנפסק בשו"ע (סי' תלב ס"ב) 'אין בודקין וכו' אלא בנר של שעוה', שהרי ה'שעוה' עשויה מדבש דבורים, וכבר מצינו בפוסקים על כוחו של 'דבש' להפך טהור לטמא,

שאור שבעיסה ושעבוד מלכויות', ופירש רש"י 'ומי מעכב - שאין אנו עושים רצונך, שאור שבעיסה - יצר הרע שבלבבנו, המחמיצנו', ולכן החמירו כל כך באיסור חמץ כדי להרחיק את האדם מן העבירה, שלא תהיה לו שום שייכות עם הסטרא אחרא^מ.

מחיצה עשרה - לעשות מחיצה גדר וסייג ובבללל ההרחקות מה'חמץ' ומהיצר הרע שלא יראה ולא ימצא אפילו במשהו הוא עשיית גדרים וסייגים המרחיקים את האדם מן העבירה, וכמו שהחמירו ב'חמץ' אף בדברים שאינם איסור ממש מעיקר הדין

שאם נפלו בעלי חיים לתוך הדבש הרי הם מותרים באכילה, ומשום כך בודקים בנר של שעוה לרמז על 'בדיקת חמץ' שתכליתה 'לגרש את היצר' ולהפך את הטמא לטהור.

מג. כתב הרמ"א (סימן תלב סעיף ב) 'ונוהגים להניח פתיתי חמץ במקום שימצאם הבודק, כדי שלא תהא ברכתו לבטלה', ונתחבטו הפוסקים איך תועיל עצה זו להציל את הבודק מברכה לבטלה, והלא אין זה כי אם הערמה בעלמא, שהרי כל הבית נקי מחמץ, ואילו אותם פתיתים אינו 'בודקם' - שהרי הוא עצמו הניחם במקומות הידועים לו. והשיב הגאון מטשעבין זצ"ל בשם צדיק נסתר שהתגורר בווארשא [לפרנסתו עסק בתיקון שעונים, וכאשר שמע אודותיו גאב"ד טשעבין שבר את שעונו והלך לתקנו אצלו כדי שיזכה להתברך מפיו, אך כאשר הגיע אליו הבין הצדיק את כוונת בואו, וסירב לברכו, באמרו שאיש פשוט הוא, בלית ברירה ביקש ממנו שיאמר לו דבר חידוש, ולבקשה זאת לא סירב, ואמר לפניו תירוץ זה], דהנה מצוות בדיקת חמץ היא לאור הנר, וילפינו ליה בפסחים (דף ז:) בגזירה שוה מכמה פסוקים, וחדא מינייהו הוא הכתוב אצל עבדי יוסף ש'חיפשו' את הגביע אשר הם עצמם הכניסו לבין אמתחותיהם של השבטים, ואעפ"י שידעו מקום המצאו של הגביע נאמר שם (בראשית מד יב) 'ויחפש בגדול החל ובקטן כלה וימצא', אלא מכאן, שאף חיפוש כזה שמיה 'בדיקה', ושייך שפיר לברך על בדיקה זו, ודפח"ח. ממאמר זה למד הרה"ק ה'פני מנחם' זי"ע, דהנה פעמים יתלונן האדם - מה אעשה, והקב"ה הכניס בקרבי יצר הרע גדול וקשה כ"כ, לזה אמרינו ליה, אכן הקב"ה הכניסו, אך המטרה הייתה כדי שתבוא ותוציאנו ותגרשו מעמך, ובידך כוח וגבורה להוציאנו, דומיא דפתיתי חמץ שהוכנסו לשם בכוונה תחילה בכדי שיבערום ויוציאו מן הבית. מד. ועיקר הכל שיעשה ככל שביכולתו לעקור את היצר מלבו, כי 'מצה' מלשון מצה ומריבה שיריב עם יצרו, ולא ישכיב עצמו למרמס תחת גלגלי מרכבת היצר... הנה ידוע פתגם העולם מדוע קוברים את המת - 'ווייל ער לאזט זיך' (כי הוא נותן לקברנים לעשות בו ככל העולה על רוחם...), כי זה כל האדם - החי לאזט זיך נישט, ואינו נותן ליצר לשלוט בו ולעשות בו ככל העולה על רוחו.

ורמז לדבר, כדברי הרה"ק מבלאזוב זי"ע (צבי לצדיק, מאמרי ניסן, מאמר ד' אות א), כי מצה בגמטריא קל"ה (135) וכשתחלקנה לשנים ב'יחץ' יעלה כל חצי לששים ושבעה ומחצה (67.5), והרי מן הדין יש לקחת לאפיקומן את החצי הגדול יותר נמצא שיש להסיף על חצי אחד ויעלה במנינו שישים ושמונה (68) בגמטריא 'חיים', ויבואר כמין כפתור ופרח, כי דייקא המצה - המריבה שאינו נתון למרמס תחת הייאוש שהיצר מייאשו זה נקרא 'חי'.

אחד מתלמידיו של הגאון בעל ה'נודע ביהודה' זצ"ל יצא לתרבות רעה ונעשה 'כומר' אצל הנוצרים ה"י, כאשר הגיעה הבשורה הקשה לאזני רבו הצטער על כך מאד, וביקש לעשות כל טצדקי שבעולם כדי להחזירו למוטב, לאחר בירור קצר נודע לו, ש'כומר' זה יושב לנוח מידי יום ביומו בשעה פלונית על מרפסת ביתו הפונה לרשות הרבים, כשהוא נהנה אז להביט ולהסתכל על העוברים ושבים, ויהי כשמעו כי כן החליט ה'נודע ביהודה' לעבור דרך שם באותה שעה ולברך אותו לשלום, והיה אם יענהו לשלום יהיה זה לו לסימן שיש תקוה להחזירו בתשובה, אך אם לא יתייחס אליו הרי זה מוכרח שהתנתק לגמרי מארץ החיים, וכשם שמצווה לומר דבר הנשמע כך מצווה שלא לומר דבר שאינו נשמע, וכן עשה, ולשמחתו קידם אותו התלמיד לשלום, וה'נודע ביהודה' שוחח עמו בנימוסין ובירכו לשלום, כאשר חזר לביתו שלח תיכף אחד מתלמידיו שימהר להזמין אליו את הכומר, ואכן תוך זמן קצר הגיע הלה אל בית רבו לשעבר.

כאשר נתייחד הרב עם התלמיד, פתח ה'נודע ביהודה' ושאלו בדברים היוצאים מן הלב, מדוע עזב את דרך התורה והיראה ובחר ללכת בדרך עקלתון ובשרירות לבו אחר עצת יצרו הרע, נענה הלה והשיב, שבימים שלמד בישיבתו אכל 'טעג' אצל אחד הבעלי בתים שבעיר [כידוע, בימים ההם עדיין לא היו נותנים אש"ל (אכילה שתיה לינה) בישיבות הקדושות, והבחורים היו סמוכים על שלחן בעלי בתים נדיבי לב שהסכימו לזון ולהחזיק תלמידי חכמים על שולחנם], פעם בחג הפסח נפל גרגיר חטה בתוך התבשיל, ושלח אותו הבעה"ב לברר אצל ה'נודע ביהודה' על

מכות ומכביצה ואף שלא נצטוו בברכת המזון אלא רק כשאכלו כדי שיעור שביעה, והרי שרק בזכות החומרות והתוספות על דברי תורה נגאלנו, וא"כ 'הרשע' שאינו חפץ בחומרות אילו היה שם לא היה נגאל.

בדרך זה ביארו צדיקים וגאונים מעם מנהג הנחת ה'ביצה' בקערה, שהנה מדרך התרנגולת שאינה מטיילה את הביצה רק לאחר שעלה עליה ה'קרם', אך כל זמן שלא גדלה הקליפה אזי הביצה מחוברת ומעורה במעי התרנגולת, כך הקב"ה הוציא את ישראל 'גוי מקרב גוי' כי אף שהיו 'בקרוב גוי' אך היתה 'קליפה' שהפרידה ביניהם, שהיו 'מצוינים' שם ולא שינו שמם ולשונם ולבושם ושמרו על גדרים בינם לבין המצריים. ומשום כך מניחים את הביצה, להודיע בזאת ש'החפץ בגאולה' עליו להיות מוקף במחיצות להבדיל בינו לבין הגויים ואז יתה ראוי לגאולה.

בודק עד מקום שידו מגעת - אין הקב"ה בא בטרוניא עם בריותיו

אבל, לא יאבד עשתונותיו, כי אין הקב"ה דורש מן האדם שיבדוק ויחזר אחר החמץ כי אם עד כמה שידו מגעת, וכדאיתא בגמרא (פסחים ה.) חזר שבין

'משום חומרא דחמץ', ואף צריך לעשות 'מחיצה' בינו לבין חמצו של נכרי, כך צריך לעשות 'מחיצות' של ברזל בינו לבין העבירה.

והיא שעמדה לאבותינו ולנו¹, שרק בגלל ההבדלה בין ישראל למצרים בתוספת 'חומרות' גדרים וסייגים יצאנו ממצרים לחרות עולם. וכה ביאר ה'פלא יועץ' בספרו 'אלף המגן' (בשלה, על הגש"פ) בשאלת הרשע 'מה העבודה הזאת לכם', שהוא שואל וטוען, דייכם במה שאסרה תורה, אבל מה העבודה הזאת לכם - שאתם מוסיפים בכל יום תורה חדשה ומרבים גדרים וסייגים, ועל זה נאמר 'לכם ולא לו, ולפי שהוציא את עצמו מן הכלל כפר בעיקר', כי אם אינו שומר את הגדרים בזה סופו לכפור גם 'בעיקר' - בציווי התורה המפורשים. 'ואף אתה הקהה את שיניו ואמור לו בעבור זה עשה ה' לי בצאתי ממצרים, לי ולא לו, אילו היה שם לא היה נגאל', כי כל יציאת מצרים היתה 'לקחת לו גוי מקרב גוי' כעובר במעי בהמה שהיו משוקעים בטומאת מצרים, ואף מידת הדין קטנה עליהם הללו והללו וכו', אלא שהקב"ה 'נושא פנים' לישראל, והמעם מבואר בגמ' (ברכות כ:) כי הם מחמירים על עצמם לברך

כשרותו של התבשיל, ואחר שעיין הרב בפוסקים פסק שמצד עיקר הדין יש מקום גדול לסמוך על הפוסקים להקל, אך משום חומרא דפסח יש להימנע מלאוכלו, חזר התלמיד ומסר את תשובת הרב לבני הבית אשר קיבלו מיד את הפסק לזרוק את כל התבשיל, אמנם התלמיד עצמו לא היה יכול להתאפק, וסבר שבידו לסמוך על הפוסקים המתירים את התבשיל, וגבר עליו יצרו ואכל את התבשיל. לאחר זמן התחיל היצה"ר לעורר הרהורי חרטה בלבו, וניקר במוחו שוב ושוב כי חוטא ופושע הוא, ואין עוד בעל עבירה כמותו, שהרי נכשל ואכל 'חמץ בפסח', ומתוך כך הפילו מדחי אל דחי עד שנעשה כומר לעבודה זרה ה' ירחם, מיד השיב לו רבו, אולם, עתה ידעת, שבשעתו אמרתי לך שיש מקום להתיר התבשיל, ודבר פשוט הוא שלא נכשלת בחמץ בפסח כלל, ומצד הדין היה אפשר לסמוך על רוב הפוסקים המצדדים להקל, לכן קבל נא על עצמך להתחרט על חטאיך ומכאן ולהבא תחזור אל ה', דבריו נתקבלו בלב התלמיד, ואכן נעשה לבעל תשובה גמור.

מכאן, שעצת היצר היא זו, להפיל את האדם לפח היאוש, בכדי להביאו משם עד שאול תחתית, רחמנא לשיזבן. מה. הרה"ק ר' שמעון שלום מאמשינוב זי"ע הגיע לבקר בחוה"מ פסח את הרה"ק מהרי"ד מבעלזא זי"ע ובתוך הדברים אמר לו בשם זקנו הרה"ק מווארקע זי"ע על הא דאיתא בהגדה קודם 'והיא שעמדה' שמכסים המצות ומגביהים הכוס ואומרים והיא שעמדה, שהנה המצות הם חיובם בלילה הזה מדאורייתא, לעומת זאת ארבעה כוסות הם רק מתקנת חכמים, ובא לרמז בזה כי אנו מגביהים את הכוס שחיובה מדרבנן ו'מסלקים' את המצות שהם מן התורה, ואומרים והיא שעמדה להורות כי רק קיום תקנות חז"ל הם שעמדו לאבותינו ולנו להחזיק מעמד בדרך התורה, וכל הגדרים והסייגים הם ה'שומרים' עלינו שנוכל לקיים את מצוות ה'. ונתלהב המהרי"ד וציווה לבנו מהר"ם מבילגורייא זי"ע לרשום את הדברים לזכרון כשהוא מוסיף לומר שמותר לכתוב זאת אפילו בחול המועד מפני 'דבר האבד'...

הסמיק לזה כ"ק אדמו"ר מסיקוורא שליט"א דבר פלא שאומרים בשם הרה"ק החתם סופר זי"ע לבאר הטעם ששלטה ההשכלה הארורה בבערלין ביותר, כי שם זלזלו במנהגי ישראל... (הובא בהגדה של פסח נתיבות הקודש - סיקוורא

מצוה נגד היצר הרע, ו'אם אתה עושה כן אשריך וטוב לך' כי 'לקל גומר עלי', נמצא שמכיוון שיצא למלחמה כבר נחשב לו כמו שעשה את הכל, ולכן בידו לברך בשעת 'בדיקת' החמץ - כי אז הוא זמן היציאה למלחמה, ואין הקב"ה מסתכל על התוצאה אלא על ההשתדלות והרצון של האדם לקיים בנפשו רצון ה', ושפיר מברך כאילו עשה הכל.

שהכסיפו פניו - הכנה ותיקון ענייני בין אדם לחברו עוד רמזו צדיקי הדורות שבכלל 'החמץ' שנצטוונו לבערו מן העולם, הוא ה'חמץ' השוכן בלב האדם בפרט בעניינים שבין אדם לחברו, בדברי הרה"ק ה'עבודת ישראל' זי"ע (בסוד לשבת הגדול) על המשנה (פסחים מח): 'איזהו שיאור כל שהכסיפו פניו, כאדם שעמדו שערותיו', וכך נפסק בשו"ע (סימן תנט סעיף ב) 'מצה שהכסיפו פניו הוא חמץ', וכתב המג"א (שם סק"ה) 'אבל העולם אין נזהרים בזה', וכתב הרמז בזה שיש אנשים שאומרים דברי חידודין לחבריהם ומלבינים פניהם ברבים, ואזל סומקא ואתא חיוורא, וזהו 'שהכסיפו פניו' זהו בוודאי חמץ גמור, רצ"ל עצת היצה"ר, ואין העולם נזהרים בזה, כי אומרים מצחק אני, ובודאי מי שרוצה להיות ירא שמים יהיה נזהר מזה החמץ, ולבערו מכל וכל^מ.

ואכן זה כלל גדול בתורה, שגם בעת שהוא עוסק בחפצי שמים ישגיח מאד בכבוד הזולת^מ שלא לפגוע בכבודו חלילה, והעולם אין נזהרין בזה, ואוי להם לבריות שעל ידי חוסר תשומת לב יפגמו בקיום המצוה שתיחשב חלילה כמצוה הבאה בעבירה ח"ו^מ.

שני בתים 'זה בודק עד מקום שידו מגעת, וזה בודק עד מקום שידו מגעת, והשאר מבטלו בלבו', ולמדנו מכאן, שאין הקב"ה בא בטרונא עם בריותיו, ועל האדם לבדוק רק עד כמה שידו מגעת ותו לא, עוד למדנו כאן, שאכן, מוטלת עליו חובה גדולה לבדוק עד כמה שבכוחו לעשות, ולהגיע עד מקום שידו מגעת ולא פחות מטעמי עצלות.

זאת ועוד 'השאר מבטלו בלבו', ואמר ה'בית אהרן' זי"ע שבמקום שאינו מגיע בידיו צריך לבטל 'מיט א שטיק הארץ', היינו רצון הלב וההשתוקקות להיות טוב, כי אין הקב"ה דורש ומבקש מהאדם אלא שישתוקק לטוב, ומשעשה כפי יכולתו וכפי כוחותיו שניתנו לו מן שמיא - הן בעניינים התלויים במעשה הן בשאר ענייני עבודת ה', נחשב לו כעשה את הכל.

ביסוד זה הסביר הרה"ק מהרי"ד מבעלזא זי"ע, דידועה הקושיה מדוע מברכים 'על ביעור חמץ' בעת בדיקת חמץ ולא בעת ביעורו מן העולם בשריפה, אלא, כפי הידוע (וכדברי הרדב"ז הנ"ל) שה'חמץ' מרמז על היצר' אתי שפיר, כי מי יאמר זכיתי לבי - בערתי את החמץ אשר בקרבי, ורק בעת 'בדיקת חמץ' שבידו לקוות ולייחל שיזכה לבערו לגמרי שפיר מברך 'על ביעור חמץ'.

עוד י"ל בדרך רמז, כי אף שא"א לאדם לומר בעת הביעור שזכה לבער יצרו מאתו כדת וכנכון, אמנם, ביד כל אחד לגשת אל הקודש לבדוק את החמץ - לחפש אחריו ולהכריז כי הוא יוצא למלחמה, מלחמת

מו. הרה"ק ה'מקור ברוך' זי"ע המליץ ואמר, דהנה מנהג ישראל קדושים שבשריפת החמץ שורפים גם את הנר והנוצה שהשתמשו בהם בשעת בדיקת החמץ. ולכאורה צ"ב, כי בשלמא הנוצה נשרפת מכיוון שהיא נוגעת בעת הבדיקה בחמץ עצמו שדינו בשריפה. אבל הנר שלא נגע כלל בחמץ מדוע ישרפוהו, אלא ביאורו, בשעת בדיקת החמץ צריכים לבדוק העוונות כידוע, ונמצא שהנר עזר לחפש חטאת האדם, ומשום כך דינו בשריפה. הוסיפו לבאר, שהנה זה ימים רבים שטרחו בני הבית ועמלו בכל כוחם בנקיון, שטיפה והדחה, ובחיפוש מחיפוש אחר כל גרגיר חמץ. ואחר כל זאת, מגיע הנר הזה ובודק ו'מחפש חסרונות' - אחת דינו לשריפה. מז. הגאון רבי שלמה זלמן אויערבאך זצ"ל היה נוהג לעשות 'ברכת האילנות' על עצי פרי אשר גדלו בחצרה של אלמנה אחת, פעם ניגש אליו 'לעורר' אותו, כי אין ברכתו בשלמות בתכלית כל ההידורים והדקדוקים, ועדיף לו לברך במקום אחר בהם גדלים עצים הרבה ששם יוכל לקיים באופן מהודר ביותר, השיב לו הגרש"ז אף אני מהדר בעשיית המצוה, וה'הידור' הוא ב'לב אלמנה ארנין'... שהיא שמחה שאני מברך על שלה, וכדאי הוא הידור זה מהידורים אחרים...

מח. לאחר נישואיו של הרה"ח רבי שלמה פרישטיק ז"ל עם בתו של הרה"ק רבי גדליה משה מזוועהיל זי"ע, לא ידע מה לעשות בפרוס חג המצות, כי אביו נהג לאכול מצות מכונה ואילו אצל זקנו הרה"ק רבי שלמה

כבד את אביו ואת אמך - מצות כיבוד אב ואם
 בתיב ב'עשרת הדברות' (שמות כ יב) 'כבד את אביך
 ואת אמך', והנה מצות עשה זו מדאורייתא
 שהיא 'חמורה שבחמורות' (ירושלמי פאה פ"א ה"א) נוהגת
 בעל עת ובכל זמן, אך 'הזמן גרמא' ביותר להתחזק
 בקיום מצוה זו, כאשר בחורי החמד שבו אל בית
 הוריהם¹, וגם אותם שכבר הקימו ביתם שעליהם לעזור
 ולסייע בידי הוריהם.
 וכבר כתב בספר החינוך (מצוה לג) 'משרשי מצוה זו
 [של כיבוד אב ואם] שראוי לו לאדם שיכיר

והנה נפסק בשו"ע בריש הלכות פסח (תכט א) 'שואלין
 בהלכות פסח קודם לפסח שלשים יום, הנה -
 ומנהג לקנות חיטים לחלקן לעניים לצורך פסח', ובהמשך
 דברי המחבר 'אין נופלין על פניהם בכל חודש ניסן,
 ומתאמרא בשם הרה"ק רבי ברוך ממעז'יבו' זי"ע לבאר
 את הסמיכות, שרצה הרמ"א להקדים, שתחילת דבר
 ידאנו איש לרעהו, שיהיו לו כל צרכיו בהרחבה, ויתן
 'מענות חטים' לעניים², ורק לאחמ"כ ידאג האדם לצרכי
 עצמו שיהא 'אין נופלין על פניהם' - שאף הוא עצמו
 לא יבוא לידי נפילה³.

מזוועהיל זי"ע היה הדבר חמור מאד, וכיון שעמד לערוך את ה'סדר' על שלחן אביו לא ידע כדת מה לעשות, הלך
 להתיעץ עם רבני ירושלים, והם יעצו לו לשאול את פי הרה"ק מזוועהיל עצמו. ברחימו ודחילו העלה את ספיקו
 על הנייר, ומסרו לידי של ר' שלומ'קה אשר קרא את השאלה במהירות, ובתוך כדי דיבור ענה לו ברורות 'וכי
 סבור אתה שבשמים ישאלו אותך אם אכלת 'מאשין מצות' [-מצות מכונה] או לא, בשמים ישאלו אותך שתי
 שאלות, האם שמרת את עיניך מלהסתכל בראיות אסורות, והאם שמרת את פיך לבלתי תפגע ח"ו ביהודי...'
 פעם סיפר רבי שלמה מעשה זה לכמה אברכים, ומשסיים דבריו שאלוהו א"כ לא השיב ר' שלומ'קה על השאלה
 בענין מצות מכונה, ויהי כשמעו את שאלתם נסער לבו בקרבו ונדדק 'הוא לא השיב, ודאי שהשיב, הוא לעג על
 כל החומרא כאשר הדבר נוגע באיסור דאורייתא של פגיעה ברגשות יהודי אחר (של אביו), כי במקום פגיעה ברגשות
 יהודי אין מקום לשום חומרא בעולם...', והוסיף, שאם היה יודע שכך ישאלו אותו, לא היה מספר להם עובדא זו
 כלל, כי חסר להם יסוד גדול ביהדות.

מט. שנה אחת בעת עריכת ה'סדר' התלהב הרה"ק ה'דברי חיים' זי"ע בעת הגדה של פסח למשך כשעה ושעתיים,
 לאחר מכן נענה ואמר בשנה זו הסדר של הרה"ק רבי אלעזר מענדל מלעלוב זי"ע (שהיה דר בעיה"ק ירושלים) מאיר
 למעלה מאד ונעלה מכל הסדרים, ברבות הימים נודעה סיבת הדבר, כי באותה שנה נשלח אליו סכום גדול מאחד
 מאנשיו שבחול, והיה סיפק בסכום זה לחוג את החג כשלמה המלך בשעתו, אבל הוא חילקו בין עניי עיר הקודש
 שיוכלו לחוג את החג כראוי, ולכן האיר סדרו מעלה מעלה (הגש"פ אמרי החן להגה"צ רבי אלחנן היילפרין זי"ע עמו' ל).
 נ. ועל ידי זה גופא שדואג לאחרים בזה הוא מעורר עליו רחמים וחסדים ומן השמים ידאגו לספק לו כל צרכיו.
 כי הנה שנינו במשנה (פסחים קיד.) 'מזגו לו כוס ראשון', להראות מנהג 'חירות' שאינו מוזג בעצמו אלא אחרים
 טורחים עבורו, ואם כי מעיקרא דדינא הרי זה נוהג רק כלפי בעל הבית, אבל כל שאר המסובים מוזגים לעצמם,
 אמנם רבים נהגו זאת בכל המסובים, שאין אחד מוזג לעצמו אלא אחרים מוזגים לו. אלא שלפי זה נמצא שכל
 אחד מוזג לשני, ואם כן יש מקום לשאול 'מה הועילו חכמים בתקנתם', שהרי סוף סוף כל אחד 'טורח למזוג', ומה
 המעלה הגדולה בכך שאינו מוזג לעצמו. וביארו עפ"י מה דאיתא בחת"ס ובספה"ק שעל ידי שבני ישראל עשו
 חסד אחד עם השני במצרים אזי גם מן השמים נהגו עימם במידת החסד, ולזכרון זאת אף אנו מתעסקים כל אחד
 בטובתו של השני. ואין זה רק 'לזכר' בעלמא... אלא כך הוא 'בכל דור ודור', כי 'איש לרעהו יעזור', ואבינו שבשמים
 ירחם עלינו ו'ימזוג' לנו כוס מלא ברכת השם.

ובענין זה, פעם התאכסן עני אחד בבית הגה"צ רבי אשר זאב ווערנער זצ"ל גאב"ד טבריא (שהיה מפורסם בהפלגתו
 במצוה זו) במשך תקופה ארוכה, אך דא עקא שעני זה היה מלא בכינים, והיתה הרבנית צריכה לעמול קשות להסירם
 מראשם של הילדים ומבגדיהם, עד ששאלה אותו מה יהיה הסוף... נענה לה בצדקותו, וכי בשביל כמה בעלי חיים
 קטנים כאלו נפגע ביהודי... והוסיף לומר, שמדה כנגד מדה, מי שאינו 'מפריע' להם - אף הם לא יפריעו ויציקו לו
 לאחר אריכות ימיו ושנותיו כשיהא מוטמן באדמה... (מאד נעלה עמי ר"מ).

נא. וכבר היה 'המשגיח' הגה"צ רבי יחזקאל לעווינשטיין זצ"ל מעורר את הבחורים לקראת סוף 'הזמן' שיעסקו
 בהלכות כיבוד אב ואם, למען ידעו את המעשה אשר יעשו. והיינו כאמור כי עליהם להבין ולהשכיל שזו

בעיקר 'לעולם שכולו ארוך', כלומר לזכות על ידה לחיי העולם הבא, אך כבר איתא במשנה (ריש מס' פאה) שהיא מהמצוות אשר אדם אוכל פירותיהן בעולם הזה מלבד הקרן הקיימת לו לעולם הבא²¹.

ושמעתי מהגאון בעל ה'שבט הלוי' זצ"ל, דאיתא בחז"ל ששלמה המלך זכה ל'מלכות' בזכות הידורו הגדול במצוות 'כיבוד אם' ככתוב באורך ב'מלכים' (א פרק ב) ²².

ויגמול חסד למי שעשה עמו טובה, ולא יהיה נבל ומתנבר וכפוי טובה, שזו מידה רעה ומאוסה בתכלית לפני אלוקים ואנשים²³. ושיתן אל לבו כי האב והאם הם סיבת היותו בעולם, ועל כן באמת ראוי לו לעשות להם כל כיבוד וכל תועלת שיוכל, כי הם הביאוהו לעולם...!

הנה אמרה תורה כי שכר קיום מצוה זו 'למען יאריכון ימיו', והגם שפירשו חז"ל (קידושין לט:): שהכוונה

מצוות היום, ואינה 'נופלת' במאומה ממצוות עשה של אכילת מצה בליל הסדר... ובאמת צריך לדקדק בה הרבה יותר מכל ה'חומרות' בפסח, שכן כיבוד או"א היא מצוות עשה דאורייתא, ולא חומרא או דקדוק ממנהג ישראל קדושים...

מסופר שהגאון רבי שלמה זלמן אויערבאך זצ"ל הלך פעם ברחובה של עיר בעצם יום השבת קודש, וראה יהודי מבוגר הנושא בשארית כוחותיו ספסלים, ולאחוריו מהלכים בניו בניחותא ובשלוות הנפש ו'טליתותיהם' על כתפיהם, ואינם מסייעים לו במאומה. מששאלם על מידת העזות הנוראה, הצטדקו הבנים שהם 'מחמירים' על עצמם שלא 'לטלטל' בשבת (ואינם סומכים על העירוב שבירושלים) ואילו אביהם אינו מקפיד, על כן נתנו לו ליטול על כתפיו את המשא הכבד. הדבר חרה מאד להגרש"ז זצ"ל - למשמע 'חומרות' כאלו, כשהם באים על חשבון ההכבדה על האב, ובמשך כמה וכמה ימים חזר בפני כל מי שנקרה בדרכו - השמעת טיפשות כזו, להכביד על האב במקום 'חומרא'...

ולדין ייאמר, יש ה'מדקדק' בהלכות הפסח לצאת ידי כל השיטות בחומרות על גבי חומרות, והרי הוא מזניח מצוות עשה דאורייתא העומדת לפניו לכבד את אביו ואת אמו... היש לך 'טפשות' כזו... נב. אמרו בעלי הרמז על הפסוק (בראשית כז לא) 'ויבא לאביו', שב' תיבות אלו יחדיו נקראים 'ישר והפוך', מתחילתם לסופם ומסופם לתחילתם, כי כך הטביע הבורא בעולמו שבן אשר יכבד אב, ישנה הדבר אצלו - שבניו יכבדוהו, ומי שאינו מכבד אב ואם, גם אליו יחזרו הדברים...

נג. וכך כתב רבינו בחיי ב'כד הקמח' (ערך כיבוד אב ואם) 'גדול כח מצות כבוד אב ואם, והיא מצוה בחונה כזהב, והבריות רואים לעין כי יש בשכרה פירות בעולם הזה, או בשלוה והצלחה שיוסיף לו השי"ת בכל מעשיו, או באריכות ימים, והוא השכר הקבוע במצוה הזאת.

בחז"ל מסופר על רבי חלפתא, שתדיר היה מעיין ובודק על הצטרכויותיו של אביו, והיה ממלא אותם בטרם יבקשם אביו מעמו - ונהגו עמו מן השמים 'מידה כנגד מידה', ונתקיים בו מקרא שכתוב 'והיה טרם יקראו ואני אענה' (ישעיה סה כד) - ומילאו מן השמים כל משאלותיו לטובה ולברכה בטרם פתח פיו לבקש ולהתפלל על מבוקשו. וכה כתב ה'חתם סופר' (עיי' דרשות חת"ס, ח"ב דף שסב ע"ב), כי לפעמים יעלה על ראש הבן לחשוב שאינו ראוי לו לבטל מזמנו כדי לשמשם ולכבדם שהרי בשעה זו יש בידו לעסוק בתורה שהיא כנגד כולם, ולבל יחשוש האדם לדבר הזה לפיכך הבטיחה תורה 'למען יאריכון ימיו', כלומר שאם יבטל עכשיו מזמנו יזכה שהקב"ה ישלים לו ימים ושנות חיים, ואז יוכל להשלים בתורה ותפלה מה שלא הספיק לעשות משום כיבוד אב.

ומתאמרא משמיה של הרה"ק ה'לב שמחה' זי"ע שהיה אומר שיש לכל אדם קצבת 'שנות חיים' בזה העולם, וכל אותן השנים שהבן עוסק בכיבוד אביו ואמו אינן נכללות לו מכלל שנות ימי חייו, ויארץ ימים יותר כדי להשלים לחיות משך מספר השנים שנקבע לו (הובא ב'ויברך דוד' להרב הארפענעס חלק כיבוד אב פתיחה עמ' לג).

נד. וכך העיד ה'בית אהרן' על עצמו שזכה לכל מדרגותיו בזכות 'מצוות כיבוד אב'.

סיפר יהודי אחד מחשובי קרתא דשופריא, מעשה שהיה לפני רבות בשנים עם הגאון המחנך הנודע רבי משה טורק זצ"ל, הלה היה נוהג להתפלל בכל יום שחרית עם הגה"ק ה'חזון איש' זי"ע, ובכל יום היה מתברך מעמו בברכת 'צפרא טבא'. יום אחד הביא ר' משה את תלמידיו (מת"א) אל החזון"א, בעת שהותם בחדרו ניגש אחד התלמידים אל ר' משה ורצה לשאלו בלחישה דבר מה, אמר לו ר' משה, 'דרך ארץ, כאן בעמדנו לפני החזון"א אין מדברים מאומה'... לאחר מכן כשעבר תלמיד זה בין שאר התלמידים, עצר אותו החזון"א ושאלו מה שאלתך בני,

באר הפרשה - פרשת ויקרא

יה"ר מלפני אבינו שבשמים שנוכה כולנו להכין עצמנו כראוי לקראת ליל התקדש החג, ונוכה עוד השנה^{יה} לאכול מן הזבחים ומן הפסחים.

שתק התלמיד תוך כדי שהוא מביט אל ר' משה... אמר לו ר' משה אם החזו"א מורה לך - שאל אותו ככל אשר תאווה נפשך, וישאל התלמיד היאך ובמה זכה הרב להיות 'חזון איש', ענה לו החזו"א בב' דברים: א. מעולם לא ביטלתי אפילו רגע אחד לריק. ב. מעודי נזהרתי מאד מאד במצוות כיבוד אב ואם. (וראה עוד במעשה איש ח"ד עמ' קצח). נה. הרה"ק ה'חידושי הרי"ם' זי"ע אמר, כי הנה עומדים אנו בסמיכות לחג הפסח, זמן הראוי לגאולה, וכבר אמרו חז"ל (שבת קיח:): 'אלמלי שמרו ישראל ב' שבתות מיד היו נגאלין', על כן שומה עלינו להיזהר ביותר בשמירת ב' שבתות שקודם הפסח כדי שנוכה כבר לגאולה השלימה.